

1950

**BIOLOGISEN MATURAATION YHTEYS
NUORTEN SEURUSTELUUN, SEKSUAALIKOKEMUKSIIN JA
RISKIKÄYTTÄYTYMISEEN**

Niina Koski

Terveyskasvatuksen
pro gradu –tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Terveystieteiden laitos
Syksy 1999

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ

1. JOHDANTO.....	1
2. BIOLOGINEN MATURAATIO NUOREN KEHITYKSEN OSANA.....	3
2.1. Biologisen maturaation merkitys nuoren psyykkiselle ja sosiaaliselle kehitykselle.....	6
3. RISKIKÄYTTÄYTYMINEN.....	10
4. SEKSUAALISESTA KOKENEISUUDESTA.....	12
4.1. Kokemukset seurustelusta.....	13
4.2. Suudelmista ensimmäiseen yhdyntään.....	15
5. NUORTEN TUPAKOINTI.....	18
6. NUORTEN ALKOHOLIN KÄYTTÖ.....	21
7. BIOLOGISEN MATURAATION JA SEKSUAALISEN KOKENEISUUDEN YHTEYDET NUORTEN TUPAKOINTIIN JA ALKOHOLIN KÄYTTÖÖN.....	22
8. TUTKIMUSONGELMAT.....	25
9. TUTKIMUSMENETELMÄT.....	26
9.1. Perusjoukko, otos ja aineisto.....	26
9.2. Aineiston keruu.....	28
9.3. Mittarit.....	28
10. TULOKSET.....	29
10.1. Nuorten biologinen maturaatio.....	29
10.1.1. Biologisen maturaation ajankohta tytöillä ja pojilla.....	29
10.1.2. Seurustelukokemukset.....	30
10.1.3. Seksuaalokokemukset.....	31
10.1.4. Biologisen maturaation yhteydet nuorten seurusteluun ja seksuaaliseen kokeneisuuteen.....	32
10.2. Nuorten tupakointi.....	34
10.2.1. Päivittäinen ja viikottainen tupakointi.....	34
10.2.2. Biologisen maturaation yhteydet nuorten tupakointiin.....	35
10.2.3. Nuorten seurustelun ja seksuaalisen kokeneisuuden yhteydet tupakointiin.....	37

10.3. Nuorten alkoholin käyttö.....	39
10.3.1. Alkoholinkäyttö juomalajeittain.....	39
10.3.2. Humalakokemukset.....	41
10.3.3. Biologisen maturaation yhteydet alkoholinkäyttöön ja humalakokemuksiin.....	42
10.3.4. Nuorten seurustelun ja seksuaalisen kokeneisuuden yhteydet alkoholinkäyttöön ja humalakokemuksiin.....	44
11. POHDINTA.....	49
11.1. Tutkimuksen luotettavuus.....	49
11.1.1. Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti.....	49
11.2. Tulosten tarkastelua.....	50
11.2.1. Nuorten kypsyminen, seurustelu ja seksi.....	50
11.2.2. Nuorten tupakointi, kypsyminen, seurustelu ja seksi.....	52
11.2.3. Nuorten alkoholin käyttö, kypsyminen, seurustelu ja seksi.....	53
11.3. Nuorten muuttuva maailma.....	55
LÄHTEET.....	57
LIITTEET	

TIIVISTELMÄ

Niina Koski. BIOLOGISEN MATURAATION YHTEYS NUORTEN SEURUSTELUUN, SEKSUAALIKOKEMUKSIIN JA RISKIKÄYTTÄYTYMISEEN. Terveyskasvatuksen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteiden laitos. Syksy 1999. 63 sivua ja 11 liitesivua.

Tutkimus oli osa WHO-Koululaistutkimusta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää 13- ja 15 -vuotiaiden nuorten seksuaalisen maturaation ajankohtaa ja sen yhteyksiä seurusteluun ja seksuaalikokemuksiin sekä nuorten riskikäyttäytymiseen. Maturaation indikaattoreina olivat tytöillä kuukautisten ja pojilla siemensyöksyjen alkamisajankohta. Riskikäyttäytymistä kartoitettiin päivittäisen ja viikottaisen tupakoinnin sekä alkoholinkäytön ja humalajuomisen näkökulmasta. Tutkimusaineisto koostuu 3173:sta 7. ja 9. luokan peruskoululaisesta. Otannassa on 805 13 -vuotiaasta poikaa ja 823 tyttöä. 15 -vuotiaita poikia on 770 ja tyttöjä 775. Aineisto on kerätty keväällä 1998 koulukyselynä strukturoidulla kyselylomakkeella. Vastausprosentti oli 89,8 %.

Tyttöjen kuukautiset alkoivat tämän tutkimuksen mukaan 12 vuoden ja 11 kuukauden iässä ja pojilla 13 vuoden ja 5 kuukauden ikäisinä. Useimmat nuoret alkoivat seurustella vasta yläasteen jälkeen. Yhdeksäsluokkalaiset tytöt seurustelivat poikia kaksi kertaa ahkerammin. Reilusti yli puolella yhdeksäsluokkalaisista nuorista oli kokemuksia suutelusta ja hyväilyistä vaatteiden päältä. Yhdyntäen oli tästä ikäryhmästä kokenut tytöistä 29 % ja pojista 20 %. Tytöt olivat kaikkien seksuaalikokemusten osalta poikia kokeneempia.

Varhain biologisesti kypsyneillä nuorilla oli molemmilla sukupuolilla ikätovereitaan enemmän sekä seurustelu- että seksuaalikokemuksia. 11 -vuotiaana tai sitä aikaisemmin maturoineilla yhdeksäsluokkalaisilla tytöillä ja pojilla oli reilusti yli puolet enemmän seurustelukokemuksia verrattuna 14 -vuotiaana tai myöhemmin maturoineisiin. Vastaavasti yhdeksäsluokkalaisista 11 -vuotiaana tai aikaisemmin kuukautisensa saaneista tytöistä oli yhdyntäen kokenut hieman alle puolet vastanneista. Samanikäisinä

siemensyöksynsä saaneista pojista yhdynnän oli kokenut runsas kolmasosa. 14 - vuotiaana tai myöhemmin maturoineista vastaavasti yhdynnän oli kokenut 13 prosenttia tytöistä ja 18 prosenttia pojista.

Nuorista yhdeksäsluokkalaisista tupakoi noin joka neljäs. Tyttöjen tupakointi oli jopa poikia yleisempää. Varhaisella biologisella kypsymisellä oli voimakas yhteys myös nuorten tupakointiin. Päivittäiset ja viikottaiset tupakointiluvut olivat selvästi korkeammat niillä seitsemäsluokkalaisilla nuorilla, joilla kuukautiset ja siemensyöksyt ovat alkaneet ikätovereitaan varhaisemmassa vaiheessa. Yhdeksännellä luokalla erot tasoittuivat molemmilla sukupuolilla. Myös seurustelu- ja seksuaalikokemukset korreloivat tupakointiin. Tyttöjen yhteys kypsymisajankohdan ja tupakoinnin välillä oli poikia vahvempi.

Alkoholijuomista nuorten suosiossa olivat miedot alkoholijuomat lähinnä olut ja suosiotaan koko ajan kasvattava siideri. Nuorten alkoholinkulutus lisääntyi selvästi siirryttäessä seitsemänneltä luokalta yhdeksännelle. Runsaasti alkoholia käyttävien määrät kaksinkertaistuivat sekä tytöillä että pojilla. Vastaavasti raittiiden osuudet pienenivät tytöillä poikia enemmän. Humalakokemukset olivat yhdeksäsluokkalaisilla nuorilla melko yleisiä. Noin 37 % tytöistä ja 34 % pojista oli ehtinyt kokea yli neljä humalaa.

Aikaisemmin kypsyneiden nuorten riskikäyttäytyminen näkyi myöhemmin maturoineita selvemmin tupakoinnin lisäksi alkoholin käytön osalta. Reilut alkoholimäärät ja humalakokemusten useus olivat molemmissa ikäryhmissä ja sukupuolilla selvästi myöhemmin kypsyneitä suurempia. Seurustelusta ja seksuaalisuudesta kokemusta omaavilla nuorilla alkoholin käyttö oli kokemattomia nuoria yleisempää.

Saadut tutkimustulokset luovat uusia näkökulmia ja haasteita terveyden edistämistyölle. Erityisesti nuorten kohdalla on tärkeäksi muodostunut yksilöllisyyden huomioiminen ja ennalta ehkäisevän terveyskasvatustarpeen tunnistaminen. Resursseja kasvattamalla ja yhteistyötä lisäämällä luomme edellytykset kehittyvälle terveyden edistämiselle.

1. JOHDANTO

Seksuaalisuuden oppiminen ja ilmentäminen alkaa lapsen syntymästä ja jatkuu koko elämän ajan. Biologinen seksuaalisuus kypsyy ja kehittyy koko lapsuuden ajan kun taas psyykkinen seksuaalisuus opitaan vuorovaikutuksen kautta muiden ihmisten myötävaikutuksella. (Lehtinen, 1989, 68-69)

Nuorten biologinen kypsyminen ja sen merkitys nuoren psyykkiselle ja sosiaaliselle kehitykselle ovat tärkeitä tienviitoittajia matkalla kohti aikuisuutta. Murrosiässä tapahtuvan biologisen kypsymisen myötä nuori tulee aiempaa vahvemmin tietoiseksi omasta seksuaalisuudestaan ja peilaa siinä tapahtuvat muutokset ympäristöönsä. Greenbergin ym. (1989, 5) mukaan seksuaalinen kehitys liitetään usein biologiseen kypsymiseen, mutta sitä ohjaavat myös kulttuuriset, eettiset ja psykologiset ulottuvuudet.

Yksi tärkeä osa tästä murrosiän kehitysvaiheesta on sukukypsyyden saavuttaminen. Tästä merkinä ovat tytöillä kuukautisten alkaminen ja pojilla ensimmäiset siemensyöksyt. Nämä muutokset ovat biologisen maturaation tulosta. (Rimpelä, M. ym., 1997, 2706) Pötsösen (1993, 20) mukaan valtaosa nuorista saavuttaa sukukypsyyden noin 12-15 vuoden iässä. Tyttöjen kypsyminen tapahtuu tavallisesti hieman poikia aikaisemmin. Nuorten seksuaalinen kehitysprosessi on ajallisesti ja sisällöllisesti hyvin yksilöllinen myös sukupuolesta riippumatta. Se lisää nuoren seksuaalista mielenkiintoa ja halukkuutta sekä ohjaa nuorta etsimään kokemuksia uudelta elämänalueelta. (Kontula, 1991b, 14, 19)

Nuoren matkaan kohti aikuisuutta kuuluu myös erilaisia siirtymäriittejä, joiden avulla nuori harjoittelee aikuisen rooliin siirtymistä. Nuorten kokemusten hankinta voi tapahtua esimerkiksi tupakointiin ja alkoholiin tutustumisen avulla. Tämänkaltainen kokeilunhalu voi ilmetä myös seksuaalisena riskikäyttäytymisenä. (Franzkowiak, 1987, 52-53)

Pappin (1997, 156) mukaan varhainen biologinen kypsyminen on yhteydessä myös seksuaalisten kokemusten hankintaan sekä tytöillä että pojilla. Nuorten biologinen kypsyminen tapahtuu nykyisin hieman aikaisemmin ja myös seksisuhteet, tupakka ja alkoholi tulevat kuvaan entistä varhaisemmalla iällä. Esimerkiksi Stattin ja Magnusson (1990, 10) ovat löytäneet yhteyksiä varhaisen fyysisen kypsymisen ja riskikäyttäytymisen välillä.

Kontula (1993, 93) on havainnut, että ensimmäiset seksuaaliset kokemukset alkavat yleensä suudelmista ja päättyvät hyväilyjen ja pettingin kautta ensimmäiseen yhdyntäkokemukseen. Tyttöjen ja poikien suhtautumisessa seksuaalisiin kokemuksiin on havaittu olevan eroja. Tytöillä seksiin liittyvät voimakkaammin tunteet ja sitoutuminen kun taas pojat arvostavat kokeneisuutta ja vapautta. (Pötsönen & Välimaa 1995, 12,16) Yhteiskuntaa ohjaavat normit ja roolit ovat jättäneet vahvasti jälkensä myös sukupuolikäyttäytymiseen. Eroja seksuaalikäyttäytymisessä löytyy myös eri kulttuureiden väliltä.

Tämän pro gradu -työn tarkoituksena oli selvittää biologisen maturaation yhteyttä nuorten sosiaaliseen ja psyykkiseen kehitykseen sekä seksuaaliseen kokeneisuuteen. Pyrkimyksenä oli myös tutkia nuorten tupakointi- ja alkoholikäyttäytymistä sekä tarkastella niiden yhteyksiä biologiseen maturaatioon, seurusteluun ja seksuaaliseen käyttäytymiseen. Tutkimuskohteena olivat keväällä 1998 WHO-Koululaistutkimukseen osallistuneet 7. ja 9. luokkalaiset tytöt ja pojat.

Perusteluina aiheen valinnalle voidaan pitää mielenkiintoa nuorten varhaistunutta biologista kehitystä ja sen sosiaalisia ja psyykkisiä vaikutuksia kohtaan nykypäivän nuorisokulttuurissa. Nuoret ovat astumassa aikuisuuden maailmaan yhä aikaisemmin, mutta ovatko he valmiita siihen? Aikaistunut biologinen kypsyminen ei takaa henkistä aikuisuutta. Kronologisen ja biologisen iän epätasapaino voi hämmentää nuorta itseään sekä myöskin ympäristöä, jossa hän kehittyy.

Nuorten biologista maturaatiota ja seksuaalista kypsymistä on tutkittu jo aikaisemmin varsin laajasti sekä Suomessa että ulkomailla. Tähän asetelmaan yhdistyvä riskikäyttäytymisen näkökulma on kuitenkin Suomessa jäänyt vähemmälle tarkastelulle.

2. BIOLOGINEN MATURAATIO NUOREN KEHITYKSEN OSANA

Murrosikä eli puberteetti toimii eräänlaisena vedenjakajana nuoren kehityksessä kohti aikuisuutta. Mäenpää ja Siimes (1995, 58) määrittelevät puberteetin tarkoittavan nykyisessä kielenkäytössä fyysistä muodonmuutosta lapsesta aikuiseksi. Siihen kuuluvat ruumiilliset muutokset, sukukypsyys saavuttaminen ja näiden taustalla oleva endokrinologinen kypsyminen. Bengtssonin ja Ekendahlin (1992, 22) tutkimuksessa puberteetti sijoitetaan 12-15 ikävuoden tienoille ja sen näkyvimpinä ilmenemismuotoina ovat sekundaaristen sukupuoliominaisuuksien esiintulo.

Ennen murrosikää tyttöjen ja poikien eroavuus näkyi lähinnä sukupuolielimistöön erilaisuutena. Sukupuolielinten ja -rauhasten erilaistuminen tapahtuu jo sikiökaudella, joten murrosiässä muutokset saavat aikaan muun ulkonäköä ja käyttäytymistä koskevan erilaistumisen. Murrosiässä elimistössä piilevät ominaisuudet ja kyvyt saavat aikaan aktivoitumisen, jonka lopputuloksena on lisääntymiskykyinen mies ja nainen. (Niemi & Sarti, 1974, 17)

Aktivoitumisen perustana on hormonitoiminnan muuttuminen. Aivolisäke (hypofyysi) alkaa erittää ja vapauttaa vereen gonadotrooppisia eli sukurauhasia sääteleviä hormoneja. (Niemi & Sarti, 1974, 17) Kahden aivolisäkkeestä erittyvän gonadotrooppisen hormonin, follitropiinin (FSH) ja lutropiinin (LH) vaikutuksesta kivekset alkavat tuottaa siittiöitä ja miessukupuoli-hormonia, testosteronia. Munasarjoissa tytöillä munasolut stimuloituvat kypsymään ja muodostuu naissukupuoli-hormonia, estrogeenia. (Bengtsson & Ekendahl, 1992, 22)

Murrosiän alkamisessa voidaan havaita suuria yksilöllisiä eroja. Tarkan alkamisiän määrittely on usein vaikeaa, mutta sukukypsyys saavuttaminen tapahtuu keskimäärin

12-15 vuoden iässä. Selkein kriteeri on tytöillä kuukautisten alkaminen, mutta se tapahtuu vasta noin kahden vuoden kuluttua murrosiän ensimmäisten hormonimuutosten alkamisesta. Pojilla biologista kypsymistä ilmaisee siemensyöksyjen alkamisikä (Rimpelä, M. ym. 1997, 2706; Kontula, 1991b, 14). Tyttöjen murrosikä alkaa keskimäärin vuotta poikia aikaisemmin ja fyysisessä kehityksessä tyttöjen onkin huomattu olevan poikia tässä vaiheessa edellä (Kontula, 1991b, 42; Kontula & Meriläinen, 1988, 45; Rimpelä A. ym., 1983, 31). Käärin (1989, 2032) mukaan poikien murrosiän näennäinen viivästyminen korostuu, koska pojilla varhaisemmat fyysiset muutokset tapahtuvat huomaamattomammin kuin esimerkiksi tytöillä rintojen kasvu.

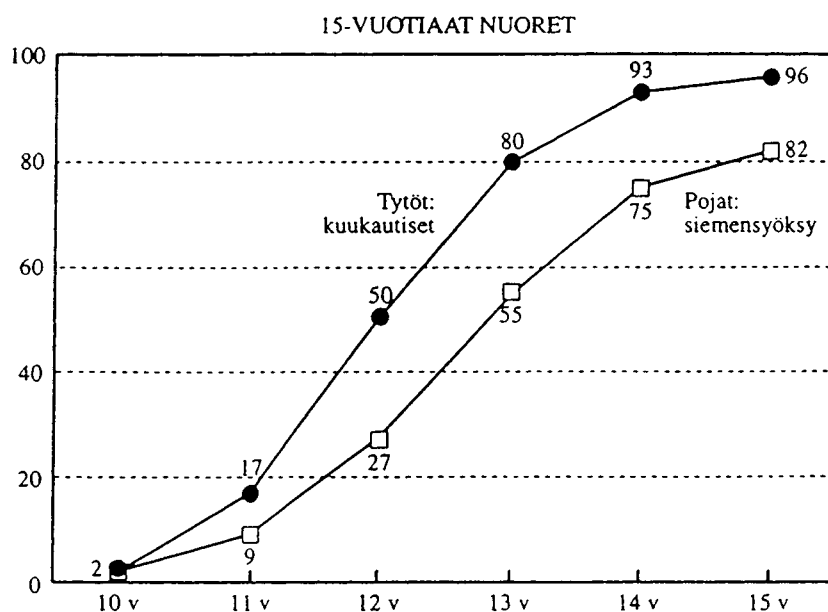
Murrosiän näkyvimmit muutokset koskevat yksilön ulkomuotoa. Pituuskasvu nopeutuu sekä tytöillä että pojilla (Kontula, 1991b, 14; Rimpelä A. ym., 1983, 24-25). Pituuskasvun ja painon on havaittu olevan yhteydessä biologiseen kypsymiseen. Kypsemillä nuorilla kasvupyrähdys tapahtuu myöhemmin kypsyneitä nuoria aikaisemmin. Painon vaikutus biologiseen kypsymiseen näkyy selkeämmin tytöillä. Ylipainoisuus korreloi keskimääräistä varhaisempaan ja alipainoisuus keskimääräistä myöhäisempään kuukautisten alkamiseen. (Rimpelä A. ym., 1983, 43)

Sukupuolten ruumiinrakenteet erilaistuvat, poikien lihaksisto ja luusto vahvistuvat enemmän kuin tytöillä suuremmasta testosteronipitoisuudesta johtuen. Poikien penis ja kivekset suurenevät. Tytöillä taas rasvakudos jakaantuu uudella tavoin ja saa aikaan vartalon pyöristymisen ja rintojen kasvun. Molemmille sukupuolille ilmaantuu karvoitusta ensin häpyseutuun ja myöhemmin kainaloihin. Biologisesti merkittävintä on kuitenkin lisääntymiskyvyn saavuttaminen. (Niemi & Sartti, 1974, 20) Kontulan (1991b, 43) mukaan lisääntymiskyky on usein saavutettu 15 ikävuoteen mennessä.

Kuukautisten alkamisikä on laskenut kaikissa teollistuneissa maissa tällä vuosisadalla (Rimpelä, M. ym., 1997, 2707). Stattinin ja Magnussonin (1990, 10) mukaan syinä tähän voidaan pitää monipuolista ravitsemusta ja elinolosuhteiden paranemista, joiden vaikutuksesta väestö on terveempää kuin aikaisemmin. Pötsönen (1998, 40) vertailee

vuosien 1990 ja 1994 välillä tapahtuneita muutoksia. Vuonna 1990 15-vuotiaiden tyttöjen kuukautiset alkoivat keskimäärin 13 vuoden ja 1 kuukauden ikäisinä ja vuonna 1994 13-vuotiaina. Tyttöjen osuudet ovat siis säilyneet melko samantyyppisinä. 15-vuotiaat pojat saivat 1990 tutkimuksen mukaan ensimmäiset siemensyöksynsä keskimäärin 13 vuoden ja 7 kuukauden iässä ja vuonna 1994 13 vuoden ja 5 kuukauden ikäisinä.

Vuosina 1995-1997 kuukautisten keskimääräinen alkamisikä oli 13,05 vuotta, kun esimerkiksi vielä vuonna 1989 se oli 13,29 ja sata vuotta sitten noin 17 vuotta. Siemensyöksyjen osalta kehitys on ollut samansuuntaista. Tuoreimpien tietojen mukaan vuonna 1997 ensimmäinen siemensyöksy koettiin 13,6 vuoden iässä kun vuonna 1989 vastaava ikä oli keskimäärin 14,0 vuotta. (Rimpelä ym., 1997, 2707)

Kuvio 1. Ensimmäisten kuukautisten ja siemensyöksyjen alkamisikä 15 -vuotiailla nuorilla WHO-Koululaistutkimuksen mukaan 1994.

Lähde: Pötsönen ym. 1995, s. 21.

Osa nuorista voi saavuttaa sukukypsyyden jo 10 -vuotiaina, mutta toisaalta on 17 -vuotiaitakin poikia joiden siemensyöksyt eivät ole vielä alkaneet. Tyttöillä kuukautiset

olivat lähes poikkeuksetta alkaneet viimeistään 16 -vuotiaina. (Kontula & Meriläinen, 1988, 46) WHO-Koululaistutkimuksen (1990) tuloksissa alueelliset erot nuorten biologisessa kypsymisessä olivat pieniä. Pääkaupunkiseudun tytöillä kuukautiset alkoivat keskimäärin 1-3 kuukautta aikaisemmin kuin muualla asuvilla tytöillä. Pojilla siemensyöksyjen alkamisikä sen sijaan oli pääkaupunkiseudulla hieman korkeampi kuin muualla Suomessa. (Pötsönen, 1993, 47)

Biologinen kypsyminen on nuorelle astumista aikuisuuden maailmaan. Tämä merkitsee nuorelle erilaisten aikuisten oikeuksien saamista, mutta myös yhä suuremman vastuun ottamista itsestään (Pötsönen, 1993, 45). Kontulan ja Meriläisen (1988, 46-48) mukaan pojat kokivat siemensyöksyjen alkamisen myönteisemmin kuin tytöt kuukautisten alkamisen. Pojista vain 3 prosenttia koki siemensyöksyt kielteisinä, kun taas tytöistä yksi kolmasosalla oli kielteisiä tunteita kuukautisia kohtaan. Tämä voi johtua kuukautisiin liittyvästä hygieniasta, veren näkemisestä tai mahdollisista kuukautiskivuista. Tytöt kuitenkin keskustelevat kuukautisista äidin tai ystävien kanssa, kun taas pojat eivät juurikaan jaa kokemuksiaan.

Murrosikä voidaan määritellä myöhästyneeksi jos se alkaa myöhemmin kuin 97,5 prosentilla ikätovereista. Murrosiän myöhästyminen voi johtua monista syistä, mm. kroonisesta sairaudesta, perinnöllisistä syistä, psyykkisistä tai fyysisistä kuormituksista. Viivästyneen murrosiän fyysiset haitat ovat usein vähäisempiä verrattuna psyykkisiin ja sosiaalisiin haittoihin. Hidas kypsyminen voi uhata jopa nuoren mielenterveyttä, koska murrosikäisten keskuudessa samanlaisuus kavereiden kanssa koetaan tärkeäksi. (Mäenpää, 1987, 42:3231)

2.1. Biologisen maturaation merkitys nuoren psyykkiselle ja sosiaaliselle kehitykselle

Seksuaalisuuteen liittyvä psykososiaalinen näkökulma pitää sisällään yksilön psyykkiset muutokset (tunteet, motivaatiot ja käytöksen) sekä myös yksilön sosiaaliset suhteet muihin ihmisiin (Steinberg, 1985, 13). Kehityksensä alusta asti ihminen saa sekä suoria

että epäsuoria viestejä ympäröivältä yhteiskunnalta, vanhemmiltaan ja ikätovereiltaan siitä kuinka hänen odotetaan käyttäytyvän sukupuolensa edustajana. Seksuaalinen sosialisatio on prosessi, jonka aikana yksilö oppii seksuaalisia tunteita, haluja, oman roolinsa ja käyttäytymisen muotoja, jotka ovat tyypillisiä häntä ympäröivässä yhteiskunnassa. (Parker ym., 1991, 80) Mäenpään ja Siimeksen (1995, 61) mukaan nuoruusiän seksuaalista kehitystä ei kannata tarkastella vain irrallisena ilmiönä, vaan se on elimellinen osa yksilön psykososiaalista kypsymistä. Se ei ole murrosiän myötä alkava erillinen ilmiö, vaan tärkeä osa laajaa kehityskaarta, joka johtaa vastasyntyneen seksuaalisuudesta aikuisen seksuaalisuuteen.

Nuoruusiässä käydään läpi Pylkkäsen (1984, 67-68) mukaan neljä erilaista kriisiä, joiden kautta lapsi kasvaa aikuisuuteen. Ensimmäisenä koetaan kriisi ihmissuhteissa, jolloin haetaan uutta lähestymistapaa vanhempiin ja ikätovereihin. Identiteetikriisin seurauksena nuori oppii näkemään oman itsensä muista erillisenä olentona ja luottamaan omiin kokemuksiinsa. Nuoruusiän kehitys päättyy aikuisen identiteetin syntymiseen. Kolmas kriisi ilmenee suhteessa omaan ruumiiseensa, muuttuneen seksuaalisen kypsyyden saavuttaneen ruumiin hyväksymiseen ja omaksumiseen realiteettina ja mahdollisuutena, joka on nuoren omassa päätösvallassa. Neljännessä kriisissä tarkastellaan yhteiskunnan normeja ja kulttuurin arvoja muuttuneen oman olemisen ja ympäröivän yhteiskunnan realiteettien vuorovaikutuksen ja tasapainon valossa.

Myös Kontula (1991b, 13) mieltää ihmisen jo syntymästään asti seksuaaliseksi olennoiksi. Pienillä lapsillakin on jo varhain toiseen sukupuoleen liittyviä mielikuvia ja toiveita. Jo leikeissä saadaan kosketus toiseen sukupuoleen. Myös peilaamalla omaa kehoaan vanhempiinsa lapsi saa käsityksen omasta sukupuolisuudestaan. Psykoanalyttisen teorian mukaan varhaiskehitykseen liittyy tytön ja pojan hätä toisaalta omasta sukupuolesta ja toisaalta sen eroavuudesta suhteessa äidin tai isän sukupuoleen. Tämä kamppailu johtaa lopulta irroittautumiseen vanhemmista ja on näin elinikäinen prosessi. (Mäenpää & Siimes, 1995, 57)

Seksuaalisuuden katsotaan muodostuvan perimästä, kasvatuksesta, kulttuurista ja kokemuksista. Puhuessaan lapselle seksuaalisuudesta on vanhempien kiinnitettävä huomiota omiin asenteisiin ja tunnesävyihin. Nämä vanhemmilta omaksutut asenteet vaikuttavat olennaisesti nuorten seksuaaliseen ajatteluun ja näitä vanhemmilta omaksuttuja asenteita nuoret testaavat toisilta nuorilta saamiinsa kokemuksiin. (Lehmuskoski, 1990, 119-120)

Biologista kehitystä on vaikea erottaa esim. nuoren sosiaalisesta kehityksestä, sillä ne tukevat vahvasti toisiaan. Kun nuori saa biologisessa mielessä aikuisemmän roolin, tulkinta hänen seksuaalisuudestaan muuttuu. (Kontula, 1991a, 42-43) Näreen (1992, 26-32) mukaan tytöt ja pojat eroavat toisistaan sosiaalisen käyttäytymisen suhteen. Poikiin verrattuna tytöt sosiaalistetaan edelleen ottamaan enemmän huomioon muut ihmiset, heidän tarpeensa ja huolehtimaan niistä. Tyttöjen sosialisatio ja identiteetti rakentuvat enemmän seksuaalisuuden ympärille, jonka kautta heidät määritellään. Pojilla tämä määrittely tapahtuu toiminnan kautta. Vallitseva seksuaalikulttuuri tukee tytöissä itsekontrollin kehittymistä, kun taas pojat ovat oikeutettuja heittäytymään mielihyvään.

De Gaston ym. (1996, 217-218) katsovat tämän johtuvan arvoista ja asenteista. Tyttöillä ympäristö tuki seksin myöhäistä aloittamista kun taas pojilla sitä jopa odotettiin. Sukupuolten välinen motivaatio kokea seksiä muodostuu siten erilaiseksi. Seksuaaliset roolit ja identiteetti näyttävätkin olevan suuressa roolissa nuorten kehityksessä ja omaksuttaessa seksuaalisia asenteita. Viime vuosikymmeninä tapahtunut kehitys yhteiskunnassa on kuitenkin itsenäistänyt tyttöjä ja luonut uutta tilaa heidän auktoriteetilleen (Näre, 1992, 26-32).

Pötsönen (1993, 61) näkee biologisen kypsymisen olevan yhteydessä nuorten seurusteluun ja seksuaaliseen käyttäytymiseen. Varhain kypsyvät nuoret tuntevat aikaisemmin valmiutta aikuismaisiin kokeiluihin, sillä käsitys omasta seksuaalisuudesta vaikuttaa seksuaalisten kokemusten hankintaan. Varhain sukukypsyyden saavuttaneilla on sukupuolinen kokeneisuus noin kaksi kertaa ja yhdyntäkokeneisuus noin kolme

kertaa yleisempää kuin myöhään sukukypsyytensä saavuttaneilla. Sukukypsyyden saavuttamisiän yhteydet sukupuoliseen kokeneisuuteen ovat yhtä voimakkaat tytöillä ja pojilla. Varhain kypsyneillä nuorilla on myös havaittu olevan parempi itsetunto mitattuna sen perusteella kuinka helppoina he pitivät kontaktien solmimista toiseen sukupuoleen ja kuinka suosittuina he pitivät itseään toisen sukupuolen parissa. Heillä on myös enemmän seksuaalista halukkuutta ja sallivammat asenteet samanikäisten sukupuolikokemuksia kohtaan. (Kontula, 1991a, 45)

Sosiaaliset ja biologiset tekijät tukevat toisiaan seksuaalisessa kehityksessä. Varhain sukukypsyytensä saavuttaneet nuoret valitsivat muita useammin itselleen seksuaalisesti kokeneita ystäviä (Smith ym., 1985, 190). Billyn ja Urdyn (1985) mukaan tyttöjen parhaan tyttö- tai poikaystävän seksuaaliset kokemukset ennakoivat omien yhdyntöjen aloittamista.

Seksuaalisen kehityksen ajoittuminen on yhteydessä myös elämäntapoihin. Murrosiässä eri kehitysvaiheessa olevat nuoret eroavat myös elintavoiltaan. Stattin ja Magnusson (1990, 349) ovat havainnet, että varhain kehittyvät nuoret rikkovat muita herkemmin normeja kotona, koulussa ja vapaa-aikana. Pappin (1997, 118-119) tutkimus osoittaa, että varhain kypsyneillä ja seksuaalisesti kokeneemmilla pojilla on negatiivisempi suhtautuminen koulunkäyntiin kuin myöhemmin kypsyneillä ja vähemmän kokemuksia omaavilla nuorilla. He siirtyvät muita aikaisemmin työelämään ja näin heidän koulutuksensa jää lyhyemmäksi. Tytöillä vastaavaa yhteyttä ei löydetty.

Stattinin ja Magnussonin (1990) tutkimusten mukaan varhain kypsyneet nuoret joutuvat muita nuoria harvemmin tovereidensa kiusanteon uhreiksi, sillä he ovat usein sosiaalisesti muita varmempia ja hallitsevat paremmin sosiaalisesti vaikeat tilanteet. Aikuismainen ulkomuoto herättää nuorten ja myös aikuistenkin keskuudessa kunnioitusta (Pötsönen, 1995, 25). Varhain kypsyneille nuorille toveripiiri on siis tärkeä, jolloin sosiaalinen aktiivisuus ja ulospäin suuntautuneisuus korostuu. He käyvät muita enemmän diskoissa ja bileissä sekä käyttävät myös enemmän nautintoaineita. (Kontula, 1991a, 145-147).

Kontula (1991a, 145-147) kuvailee kokeneiden nuorten suhdetta vanhempiinsa huonommaksi kuin kokemattomampien. Kokeneet vastustivat kontrollia, vanhempien kurinpitoa ja uskonnollista arvomaailmaa. He myös kannattivat vapautta, olivat seksuaalisesti sallivampia ja toteuttivat ajatuksiaan yhdessä ystäviensä kanssa.

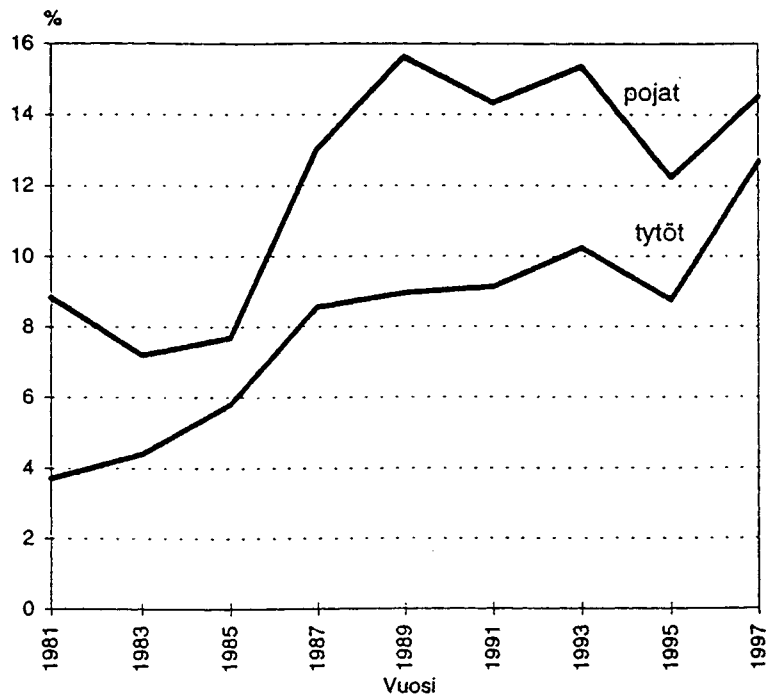
3. RISKIKÄYTTÄYTYMINEN

Nuorilla riskikäyttäytymiseen liittyy usein kokemattomuus ja puuttuva kyky ymmärtää riskikäyttäytymisen pitkäaikaisvaikutuksia. (Irwin, 1993, 12) Holopainen (1990, 23) näkee riskikäyttäytymisen murrosiän keskeisenä ilmaisutapana, joka on osin symbolista ja tilapäistä normien, järjestyksen ja yhteiskunnan vastustamista. Fyysisesti riskikäyttäytyminen liittyy omaan kehoon ja sen käyttöön liittyvien tavoitteiden realisoimiseen. Nuori asettaa kehonsa alttiiksi ja haluaa sen avulla kokeilla mahdollisuuksiaan sekä taata henkisen ja ruumiillisen kokemisensa intensiteetin tässä ja nyt tilanteessa. (Irwin, 1993, 12)

Riskikäyttäytymisellä on aina sosiaalinen merkitys. Se täyttää yksilön ilmaisutarpeen sekä kuuluu myöskin ryhmäkäyttäytymisen ilmaisumuotoihin. Sen voidaan katsoa myös kuuluvan arkipäivän hallintamekanismien joukkoon. Riskikäyttäytyminen on osa kulttuuriin sisältyvää elämäntapaa. (Holopainen, 1990, 23-24) Plantin ja Plantin (1992, 139) mukaan erilaiset riskikäyttäytymisen muodot vaihtelevat eri sosialisatiossa ja kulttuureissa.

Riskikäyttäytymiselle voidaan löytää monia funktioita. Kyse voi olla pyrkimyksestä sisäiseen tasapainoon ja tarpeesta rauhoittua. Nuori voi myös tavoitella itsearvostusta ja itsekunnioitusta tai pyrkiä löytämään konkreettisia ratkaisuja. Aluksi riskikäyttäytyminen näyttää suuntautuvan vahvasti konfliktin poistamiseen, jopa itsen uudelleenjärjestämiseen. Tärkeimpänä tavoitteena voi olla tilanteen saaminen hallintaan, jolloin itsearvostus säilyy ja jopa lisääntyy. Se mikä nuorilla lisää itsearvostusta ei välttämättä tee sitä aikuisten mielestä. (Holopainen, 1990, 24)

Irwin (1993, 10) näkee tiettyjen riskikäyttäytymisen muotojen kuten alkoholin käytön, tupakoinnin ja seksuaalisen aktiivisuuden liittyvän toisiinsa. Tutkimusten mukaan on voitu osoittaa, että murrosiän varhainen kypsyminen on yhteydessä riskikäyttäytymiseen sekä tytöillä että pojilla. Esimerkiksi ensimmäisen yhdynnän kokemisen on 14-15 -vuotiailla tai sitä nuoremmilla tytöillä katsottu olevan yhteydessä riskikäyttäytymiseen. Myös sukupuolihormoneilla, testosteroneilla ja androgeenisilla steroideilla on itsenäinen ja välittävä rooli liittyen poikien ja tyttöjen seksuaalisen käyttäytymisen aloittamiseen.

Kuvio 2. Tupakan ja alkoholin riskikäyttäjien (tupakoi päivittäin, juo tosi humalan kuukausittain ja useammin) ikävakioidut osuudet (%) 14-18 -vuotiaissa sukupuolen mukaan vuosina 1981-97.

Lähde: Rimpelä ym., 1997, s. 40.

Pappin (1997, 38) mukaan nuorilla riskikäyttäytyminen on signaali siirtymävaiheesta lapsuudesta aikuisuuteen. Riskikäyttäytyminen on siis osa nuorten maailmaa, joka aikuisiällä vähenee lähinnä kokemusten kertymisen ja riskien ymmärtämisen myötä. (Irwin, 1993, 21)

4. SEKSUAALISESTA KOKENEISUUDESTA

Jo vastasyntyneenä lapsi on seksuaalinen olento joka nauttii läheisyydestä ja kosketuksesta. Lapset voivat jo hyvinkin pieninä leikkiä sukupuolielimillään ja kokea itsetyytytyksen tapaista nautintoa sekä leikkiä seksuaalisia leikkejä. KISS- tutkimuksen mukaan 40 prosenttia nuorista aikuisista on leikkinyt seksileikkejä. Tätä ei kuitenkaan vielä tulkita tietoiseksi seksuaaliseksi toiminnaksi, jollaiseksi se ymmärretään vasta murrosiän lähestyessä. (Kontula, 1995, 88)

Viime vuosikymmeninä on koettu suuria muutoksia sukupuolielämäänsä aloittelevien nuorten keskuudessa. Taloudellisen hyvinvoinnin lisääntyminen, kaupungistuminen ja entistä suurempi sosiaalinen liikkuvuus on lisännyt nuorten siirtymistä aikuismaiseen elämään yhä aiemmin. Sukupuolielämä ei ole enää sidottu avioliittoon vaan tilalle ovat tulleet parisuhteet. Koska parisuhteen solmiminen nykypäivänä on avioliittoon verrattuna mahdollista selvästi nuorempana ja raskauksien ehkäisykeinot ovat parantuneet edellytykset sukupuolielämän aloittamiselle nuoremmalla iällä ovat syntyneet. (Kontula, 1993, 92-93)

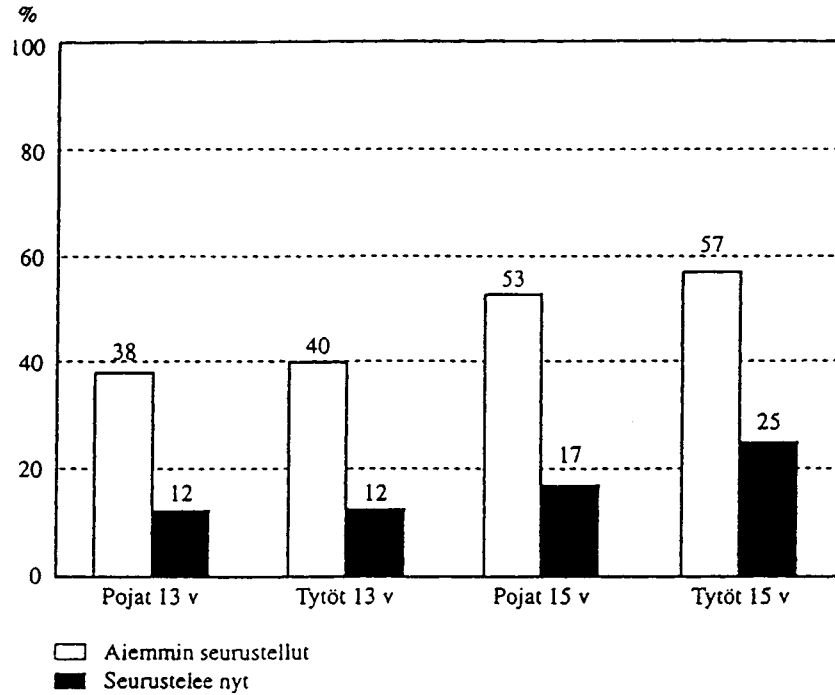
Seksuaalisen mielenkiinnon lisääntyminen tuo mukanaan halun saada myös kokemuksia. Aluksi kokemuksia haetaan kirjoista, lehdistä, kuvista ja videoista. Pojat ovat selvästi tyttöjä aktiivisempia alastomuutta, sukupuolielimiä ja sukupuoliyhdyntöjä kuvaavien aineistojen seuraamisessa. Tytöt hakevat enemmän teoreettista tietoa seksuaalisuudesta. He haluavat tietää mitä seksuaalinen kehitys heille itselleen merkitsee. Edellä kuvatut erot johtuvat suureksi osaksi tyttöjen ja poikien erilaisesta seksuaalikulttuurista. Erot ovat kuitenkin vähenemässä. Tästä esimerkkinä voidaan pitää tyttöjen kasvavaa kiinnostusta romanttisten kertomusten sijasta avoimempaa seksuaalisuutta kuvaaviin materiaaleihin. (Kontula, 1991b, 20-21)

Heräävään seksuaalisuuteen voi liittyä myös pelkoja omasta seksuaalisesta poikkeavuudesta, ilman sukupuolikumppania jäämisestä, yhdynnän epäonnistumisesta,

raskaaksi tulemisesta, seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja omien salattujen toiveiden paljastumisesta. Nykyisin myös pelot sukupuolitauteja ja erityisesti Aidsia kohtaan ovat lisääntyneet. (Kontula, 1991b, 22-27)

4.1. Kokemukset seurustelusta

Fyysinen kypsyminen, psyykinen valmius ja sosiaaliset suhteet vaikuttavat olennaisesti seksuaalisten kokemusten hankintaan (Käär, 1989, 44:2032). Sukukypsyyden saavuttamisen seurauksena nuoret kiinnostuvat vastakkaisesta sukupuolesta aikaisempaa vakavammin. Seurustelun aloittamisikä on viime vuosikymmeninä selvästi laskenut (Kontula, 1993, 95). Vuoden 1992 tietojen mukaan noin puolella 13 -vuotiaista on kokemuksia seurustelusta. Usein tämä on tarkoittanut jatkuvaa kulkemista yhdessä seurustelukumppanin kanssa jonkin nuorisoryhmän mukana. Vasta myöhemmin seurustelu muuttuu kahdenkeskiseksi. (Kontula, 1995, 88) Tyttöjen ja poikien mielikuvat seurustelusta vaihtelevat kuitenkin jonkin verran, samoin molemmilla on erilainen käsitys vastakkaisesta sukupuolesta yleisenä ryhmänä ja yksilönä, tyttö- tai poikaystäväinä. Myös seurustelun laatu saattaa vaihdella yhden illan jutuista kuukausien seurusteluun. Seurustelu-aika on yleensä sidoksissa ikään ja pitenee vanhemmissa ikäryhmissä. (Vuori, 1988, 34-36)

Kuvio 3. 13-15 -vuotiaiden seurustelun yleisyys iän ja sukupuolen mukaan Suomessa.

Lähde: Pötsönen, 1995, s. 22.

Nuoren sosiaalinen tilanne muuttuu hänen aloittaessaan seurustelunsa. Seurustelu tuo mukanaan sukupuolielämän aktivoitumisen. Nuoren sosiaalisella aktiivisuudella, ystävien valinnalla ja asenteilla on suuri merkitys siihen, millaisiin sosiaalisiin tilanteisiin nuori joutuu. Erilaisiin sosiaaliryhmiin kuulumisella on myös vaikutusta sukupuolielämän aloittamiseen. (Kontula, 1991a, 77-78)

Murrosikä on nopeiden muutosten aikaa ja iän lisääntyessä lisääntyy myös kokeneisuus nopeasti. Kouluterveystutkimuksen (1998) mukaan esimerkiksi Keski-Suomessa kahdeksaluokkalaisista nuorista seurusteli noin seitsemäsosa ja yhdeksäsluokkalaisista noin viidennes (Kouluterveys 1996 ja 1998 Keski-Suomessa: Seksuaaliopetus ja seurustelukokemukset, 1998, 16). 15 -vuotiaana noin kolmasosa tytöistä ja neljäsosa pojista seurustelee toista sukupuolta olevan kumppanin kanssa. (Kontula, 1995, 88) Peruskoulun päättyessä, noin 16 ikävuoteen mennessä oli 70 prosenttia tytöistä ja 50 prosenttia pojista joskus seurustellut. Tytöt siis seurustelevat poikia yleisemmin. (Kosunen, 1993, 28) Kontulan (1991b, 28) mukaan 15 -vuotiaana tytöt olivatkin poikia

kiinnostuneempia romantiikasta ja seurustelun solmimisesta. Tyttöjen mielenkiinto kohdistuikin tavallisesti itseään vanhempiin poikiin sillä samanikäiset pojat koetaan lapsellisiksi tai vähemmän kiinnostaviksi.

Seurustelu edustaa nuorelle itsenäistymistä ja kodista irtaantumista. Topon ym. (1987, 28) mukaan tytöt, jotka seurustelivat, olivat vähemmän sidoksissa kotiin, kuin tytöt, joilla ei vielä ollut seurustelukokemuksia. Tyttöillä paineet poikaystävä löytämiseen ohjautuivatkin kulttuurisista ja normatiivisista lähtökohdista, koska he saivat kaksinaismoraaliin perustuvan niin sanotun kiertopalkinnon maineen paljon poikia helpommin.

Pötsösen (1992, 43-44) mukaan nuorten biologisella kypsyemisellä oli selkeä yhteys seurusteluun. Yleisesti varhain kypsyneet nuoret seurustelivat yleisimmin. Pojilla erot olivat suuremmat molemmissa ikäryhmissä, mutta tyttöillä tilanne oli päinvastainen. Heillä suurin ero oli 15 -vuotiaiden tyttöjen kohdalla, sillä varhain kuukautisensa saaneet tytöt seurustelivat yleisimmin kuin myöhemmin kypsyneet.

Vakituisen seurustelun aloittamisessa ei ollut suuria eroja eri puolilla maata. Uudellamaalla hieman muita läänejä suurempi osa ihmisistä oli aloittanut vakituisen seurustelun alle 16 -vuotiaana. Muita maan osia hieman vanhempana oli seurustelu aloitettu Keski- ja Itä-Suomen lääneissä. Selvästi muita vanhempina seurustelunsa olivat aloittaneet taajamien ulkopuolella, maaseudulla eläneet ihmiset. Heistä kolmasosa aloitti ensimmäisen seurustelunsa vasta 20 vuotta täytettyään. (Kontula, 1993, 95)

4.2. Suudelmista ensimmäiseen yhdyntään

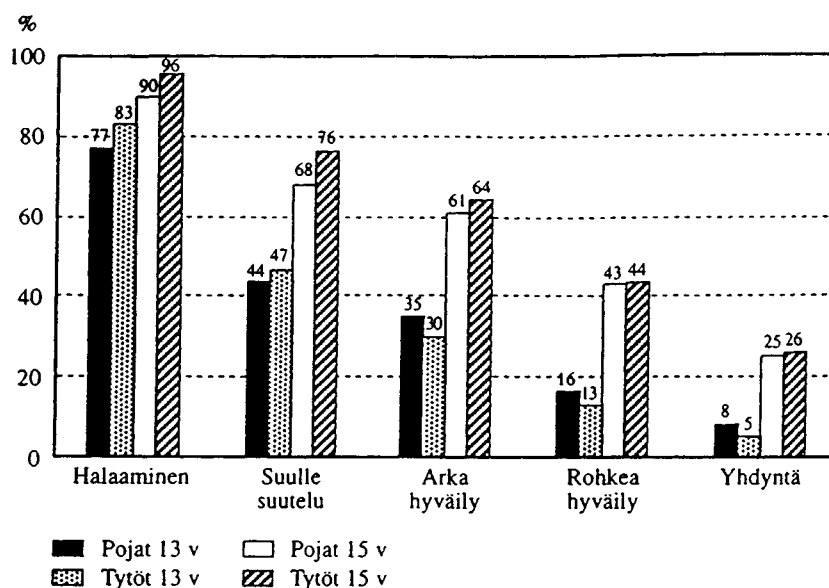
Seksuaalisen mielenkiinnon lisääntyminen ja kohdistuminen ilmenee nuorilla seurusteluhalukkuuden lisäksi aluksi suudelmia ja hyväilyinä (Kontula, 1991a, 89; Kontula 1993, 93; Kosunen, 1993, 31). Suudelmia, hyväilyä ja itsetyydytystä ovat

nuorille seksuaalisesti aktiivisen roolin harjoittelua. Niiden avulla opitaan myös kiihottumista ja testataan mieltymyksiä intiimeihin kokemuksiin. (Kontula, 1991b, 89)

Tyttöjen ja poikien käsitykset seksuaalisista kokemuksista erosivat toisistaan. Hukkilan (1992) toteuttamassa teemahaastattelussa tytöt määrittivät seksuaalisiksi kokemuksiksi kaikki ne kokemukset, jotka mahtuivat suutelukseen ja yhdynnän välille. Pojat taas määrittivät seksuaaliseksi kokemukseksi vain yhdynnän. Tyttöillä oli myös seurusteluissa tavoitteena pitempiaikainen ja pysyvä suhde. Pojat puolestaan olivat enemmän kiinnostuneita seksuaalisten kokemusten hankinnasta. (Tirkkonen ym. 1989, 174-175)

Suudelmien aloittamisikä on viime vuosikymmeninä jatkuvasti laskenut (Haavio-Mannila & Kontula, 1995, 94). Noin puolet 13-vuotiaista kertoi kokeneensa ensimmäiset suudelmansa ja seksuaaliset hyväilyt (Kontula, 1991a, 30). Alle 16-vuotiaana jo neljä viidesosa ihmisistä oli kokenut ensimmäiset suudelmansa. Suurella osalla suudelmien kokeminen oli tapahtunut jo ennen ensimmäistä vakituista seurustelua. (Kontula, 1993, 93-94)

Ensimmäisistä hyväilyistä noin puolet (51-58 prosenttia) koettiin ensimmäisessä seurustelusuhhteessa. Petting-kokemukset (hyväilyt vaatteiden alta ja alastomana) tulivat mukaan vähitellen iän lisääntyessä tavallisesti noin 14-vuotiaana. (Kontula, 1991b, 91) Kouluterveystutkimuksessa (1998) vaatteiden alta tai alastomana hyväilyjä ilmoitti kokeneensa noin kahdeksasosa kahdeksaluokkalaisista ja lähes puolet yhdeksäluokkalaisista (Kouluterveys 1996 ja 1998 Keski-Suomessa: Seksuaaliopetus ja seurustelukokemukset, 1998, 16). Petting oli 17-vuotiaiden keskuudessa yhtä yleistä kuin vakituinen seurustelu, se siis mielletään luonnolliseksi osaksi seurustelua (Kontula, 1991a, 31).

Kuvio 4. 13-15 -vuotiaiden seksuaalisten kokemusten yleisyys iän ja sukupuolen mukaan Suomessa.

Lähde: Pötsönen, 1995, s. 24.

Itsetyydytys on huomattavasti lisääntynyt suomalaisten nuorten keskuudessa viime vuosina. Vuodesta 1986 vuoteen 1992 itsetyydytyksen siihen ikään mennessä kokeneiden 15-vuotiaiden osuus kasvoi pojilla 54 prosentista 67 prosenttiin ja tytöillä 29 prosentista 45 prosenttiin. Itsetyydytyksessä oli tyttöjen osalta huomattavan selvä lisääntyminen, joka näkyi jo 7-luokkalaisilla, mutta erityisen selvästi 9-luokkalaisilla tutkimustiedot viittaavat siihen, että naiset saavuttavat todennäköisesti jo lähitulevaisuudessa miesten tason itsetyydytyksessä. (Kosunen, 1993, 31)

Sukukypsyyden saavuttamisen ja seurustelun myötä nuorten kiinnostus ja halukkuus seksuaalisuutta ja siihen liittyviä kokemuksia kohtaan lisääntyy. Tämän kiinnostuksen selkeä ilmenemismuoto on yhdyntähalukkuuden lisääntyminen. (Kontula, 1991b, 91) Yhdyntöjen aloittamisikä on varhaistunut viime vuosikymmeninä. Naisten osalta tässä varhaistumisessa tapahtui hyppäys 1970-luvun alussa. Sen jälkeen noin 20 prosenttia ihmisistä on aloittanut yhdyntänsä alle 16-vuotiaana ja noin puolet alle 18-vuotiaana.

Vain noin 10 prosenttia ihmisistä on kokenut ensimmäisen yhdynnän yli 20-vuotiaana. (Kontula, 1993, 385)

Kouluterveystutkimuksessa (1998) havaittiin, että kahdeksaluokkalaisten yhdynnän kokeneiden osuuksissa oli lievää nousua vuonna 1996 ja vuonna 1998 tutkittujen välillä. Yhdeksäluokkalaisista tutkimukseen osallistuneista pojista yhdynnän oli molempina tutkimusvuosina kokenut noin 23 prosenttia ja tytöistä noin 30 prosenttia. (Kouluterveys 1996 ja 1998 Keski-Suomessa: Seksuaaliopetus ja seksuaalikokemukset, 1998, 17-18)

Ensimmäisistä suudelmista kului noin neljä vuotta ensimmäisiin yhdyntöihin. Yhdynnät sisältyivät vakituiseen seurusteluun merkittävässä määrin vasta 15-vuotiailla. (Kontula, 1991b, 90) WHO-Koululaistutkimuksessa (1990) 15-vuotiailla tytöillä oli keskimäärin vähemmän yhdyntäpartnereita kuin pojilla (Pötsönen, 1993, 56).

Alueelliset erot eivät 15-vuotiaiden osalta muodostu merkittäviksi WHO-Koululaistutkimuksen (1990) mukaan. Tässä ikäluokassa Pohjois-Suomen nuoret olivat hieman kokemattomampia kuin muualla asuvat ikätoverinsa vaatteiden alta hyväilyjen ja yhdynnän kokemisen suhteen. Pääkaupunkiseudulla asuvat pojat olivat hieman kokeneempia kuin tytöt ja muualla asuvat ikätoverinsa. (Pötsönen, 1993, 56)

5. NUORTEN TUPAKOINTI

Vuonna 1997 julkaistun Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan noin joka neljäs 14-18 -vuotias nuori tupakoi päivittäin. Nuorten tupakoinnin yhteydessä nousut ja laskut ovat seuranneet toisiaan. Vaikka muutokset eivät ole olleet suuria tutkimuksista voidaan päätellä nuorten tupakoinnin olevan tänään hieman harvinaisempaa kuin ennen tupakkalainsäädännön voimaantuloa 1970 -luvun lopulla ja selvästi harvinaisempaa kuin 1970 -luvun alkupuolella. (Rimpelä, M. ym., 1987, 18)

Tarkasteltaessa 1990 -luvun kehitystä voidaan havaita poikien tupakoinnin vähentyneen, mutta tyttöjen kohdalla 1990 -luvun alussa tapahtunut lievä lasku on kääntynyt 1993

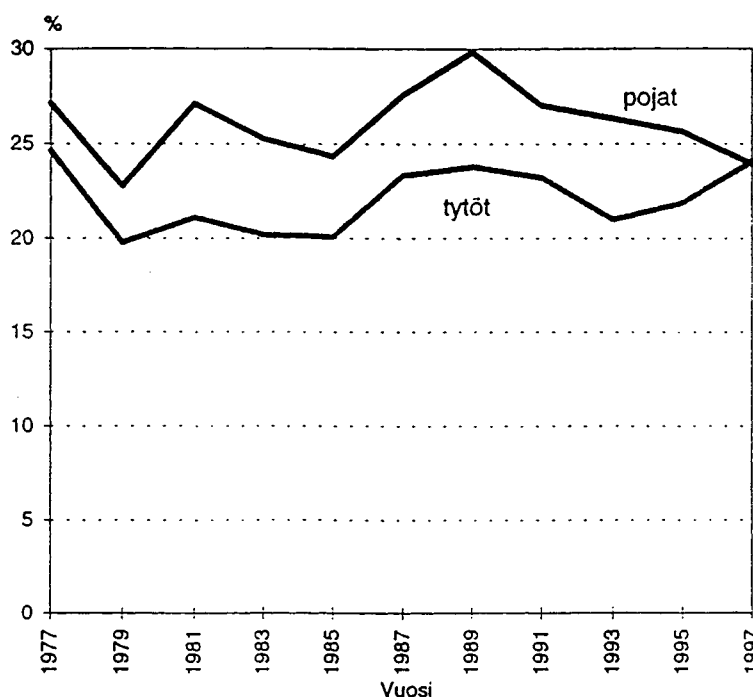
alkaan uuteen nousuun (Rimpelä, A. ym., 1997, 44). Kouluterveystutkimuksessa (1996, 19) päivittäin tupakoivia poikia oli esimerkiksi Keski-Suomen alueella 24 prosenttia ja tyttöjä 19 prosenttia ikäryhmästä (Kouluterveys 1996 ja 1998 Keski-Suomessa: Seksuaaliopetus ja seksikokemukset, 1998, 17).

Tupakointi aloitettiin yleensä 12-16 vuoden iässä. Tupakoinnin aloittaminen 18. ikävuoden jälkeen oli jo harvinaisempaa. WHO-Koululaistutkimuksen mukaan lähes kaksi kolmasosaa 15 -vuotiaista koululaisista ilmoitti kokeilleensa tupakkaa. Ainakin kerran tupakointia oli kokeillut 81 prosenttia pojista ja 77 prosenttia tytöistä (Kannas ym., 1997, 21). Tyttöjen ja poikien väliset erot ovatkin Rimpelän, A. ym. (1997, 18) näkemyksen mukaan katoamassa ja viimeisempien tutkimusten tulokset viittaavat siihen, että tupakan ensikokeilut olisivat tytöillä yleisempiä kuin pojilla.

Suomalaiset nuoret aloittavat tuoreiden tutkimusten mukaan säännöllisen tupakoinnin varhaisemmin kuin muut eurooppalaiset ja yhdysvaltalaiset nuoret. Vastaavasti myös suomalaisten ensimmäiset tupakointi kokeilut tapahtuvat muita aikaisemmin. (Hibell ym., 1997) Tupakoinnin aloittamiseen vaikuttavia tekijöitä ovat Viertolan (1996, 21-22) mukaan nikotiiniriippuvuus, tupakan hinta ja mainonta, myyntikielto ja sen valvonta, vanhempien tupakointi, kaveripiiri, huono itsetunto, vähäiset liikuntaharrastukset, koululaitoksen ja opettajien asenne tupakointiin sekä yhteiskuntarakenteiden suhtautuminen tupakointiin.

Tupakointi on aluksi sosiaalinen tapahtuma. Se alkaa 5-10 savukkeen kokeilusta ja etenee ympäristön tupakointia suosivien mallien ja tupakointimahdollisuuksien myötävaikutuksella. Toisen vanhemman tupakointi lisää nuoren riskiä aloittaa tupakointi kaksinkertaiseksi. Rahkonen (1993) näkee, että myös sosiaaliryhmällä ja koulutustaustalla on omat vaikutuksensa. Koulunkäyntinsä peruskoulun jälkeen lopettaneista 16-18 -vuotiaat tupakoivat selvästi enemmän kuin lukiossa ja muissa oppilaitoksissa opiskelevat. Ylemmistä sosiaaliluokista tulevat tupakoivat muita vähemmän. (Rahkonen, 1993, 39-40)

Kansainvälisessä vertailussa suomalaisten nuorten tupakointi oli huolestuttavaa. Vuoden 1994 WHO-Koululaistutkimuksen mukaan 15 -vuotiaiden poikien tupakointi oli yleisempää kuin eurooppalaisten ikätovereidensa. Neljäsosa ikäryhmästä poltti Suomessa päivittäin. Myös suomalaiset tytöt kuuluivat kärkipäähän kansainvälisessä vertailussa. Tytöistä 19 prosenttia tupakoi päivittäin. Myös poltettujen savukemäärien osuus oli suomalaisilla korkeampi kuin muissa vertailumaissa. Pojilla viikon aikana poltettu savukemäärä oli noin 60 ja tytöillä noin 43 savuketta. (Kannas ym., 1997, 23)

Kuvio 5. Päivittäin tupakoivien 14-18 -vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1977-1997.

Lähde: Rimpelä, A. ym., 1997, s. 19.

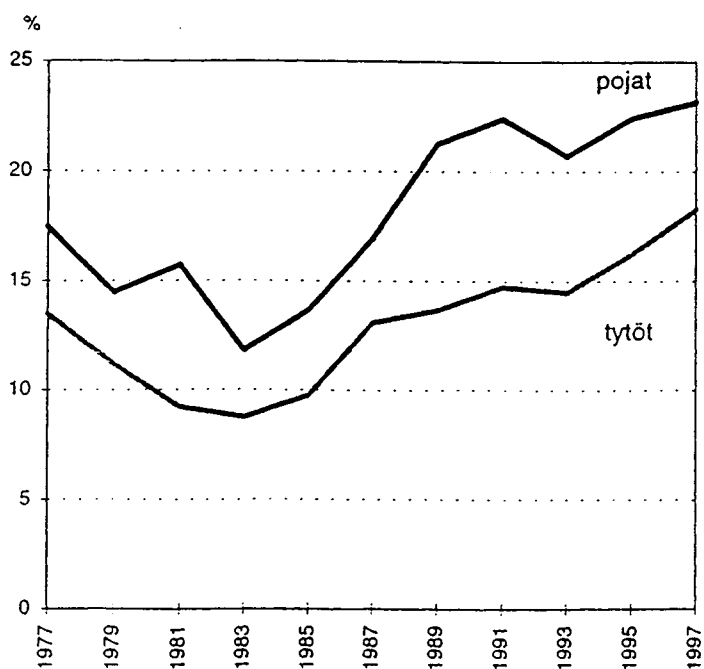
Franzkowiakin (1987, 56) mukaan nuorten tupakointi voi kuvastaa nuorelle riippumattomuutta ja toimia myös seksuaalisen kypsyyden symbolina tai rajanylityksenä aikuisuuteen. Se voi myös tarjota nuorille mahdollisuuden yhdenmukaisuuden osoittamiseen tai selviytymiseen. Yleisenä selitysmallina nuorten tupakoinnin sekä myös alkoholinkäytön kohdalla voidaan pitää pyrkimystä samaistua

toveripiiriin ja saada sen hyväksyntä. Rahkosen (1993, 41) mukaan tupakointiin ja alkoholin käyttöön liittyy myös nautinnon etsimistä, hedonismia.

6. NUORTEN ALKOHOLIN KÄYTTÖ

Nuorten alkoholin käyttö Suomessa on lisääntynyt 1980 -luvun alusta alkaen ja 1990 -luvun suunta näyttää vahvistavan tätä kehitystä. Myönteinen suhtautuminen alkoholin käyttöön on lisääntynyt ja yhä useampi nuori suhtautuu alkoholiin neutraalisti pitäen sitä tavanomaisena elämänmenona. (Rimpelä, A. ym., 1997, 42-43)

Ahlström raportoi jo keväällä 1993 tehdyssä tutkimuksessa lähes joka viidennen 14-18 -vuotiaan pojan ja joka seitsemännentoisen tytön juovan alkoholia vähintään kerran viikossa. Myös humalakulutus on lisääntynyt 1980 -luvun alusta alkaen. Kannaksen ja Kontulan (1993) mukaan suomalaisten nuorten juomakerrat päättyvät poikkeuksellisen usein humalaan.

Kuvio 6. Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14-18 -vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1977-97.

Lähde: Rimpelä, A. ym., 1997, s. 29.

Alkoholikokeilut tehdään nykyisin yhä nuorempina. Noin joka kolmas 12 -vuotias kertoo juoneensa vähintään lasillisen. Noin 2 prosenttia samasta ikäryhmästä juo itsensä tosihumalaan ainakin joskus. (Rimpelä, A. ym., 1997, 43) Keski-Suomessa tehdyssä Kouluterveystutkimuksessa 1996 saatiin selville, että yhdeksäsluokkalaisista 51 prosenttia oli käyttänyt alkoholia ainakin kerran kuukaudessa (Rimpelä, M. & Liinamo, 1996, 22) Rimpelän, A. ym. (1997, 27) mukaan koko Suomen nuoria ajatellen 14 -vuotiasta pojista 28 prosenttia joi kuukausittain tai useammin, tytöistä vastaavasti 39 prosenttia. Tyttöjen alkoholin käyttö on ohittanut poikien käytön 1990 -luvulla ja ero näyttää kasvavan.

Humalajuominen on yleistynyt nuorten keskuudessa. Vuonna 1997 14 -vuotiasta pojista 10 prosenttia ja 16 prosenttia tytöistä joi itsensä tosi humalaan ainakin kerran kuukaudessa. Osuudet nousivat iän myötä ja olivat 18 -vuotiailla pojilla 43 prosenttia ja tytöillä 26 prosenttia. Humalajuomisessa 14 -vuotiaat tytöt ohittivat poikien juomisen, mutta 16-18 -vuotiaina poikien humalajuominen tapahtui tyttöjä useammin. (Rimpelä, A. ym., 1997, 30-31)

Kansainvälisessä vertailussa suomalaiset eivät erotu 15-16 -vuotiaista ikätovereistaan niinkään alkoholin käyttöiheyden vaan juuri humalajuomisen suhteen. Suomalaiset myös näyttävät aloittavan humalakäytön aikaisemmin kuin useimpien muiden Euroopan maiden nuoret. (Hibell ym., 1997; King ym., 1996)

7. BIOLOGISEN MATURAATION JA SEKSUAALISEN KOKENEISUUDEN YHTEYDET NUORTEN TUPAKOINTIIN JA ALKOHOLIN KÄYTTÖÖN

Nykypäivän nuoret kypsyvät biologisesti ja seksuaalisesti entistä aikaisemmin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että he olisivat henkisesti kykenevämpiä vastaamaan käytöksensä seurauksista. Toveripiiri muuttuu nuorelle tärkeämmäksi viiteryhmäksi kuin perhe. Nuori peilaakin itseään tovereihinsa ja saa tätä kautta malleja omalle käyttäytymiselleen. (Grant & Demetriou, 1988, 1286)

Nuoren kehitystehtäviin kuuluu olennaisena osana aikuisuuteen johtavien käyttäytymismuotojen etsiminen. Normien rikkominen ja testaaminen kotona, koulussa ja vapaa-aikana kuuluu kehitykseen. (Stattin & Magnusson, 1990, 190) Samalla nuoruus on kokemusten etsimisen aikaa, johon liittyy myös riskikäyttäytymistä. Riskikäyttäytymiselle on ominaista sen normaalius, sillä se kuuluu kaikkien eri sosio-ekonomisista luokista tulevien nuorten aikuisuuden etsintään. Toisena ominaisuutena voidaan pitää nuorten eroavuuksia riskikäyttäytymisessä, toiset nuoret ottavat enemmän riskejä kuin ikätoverinsa. (Plant & Plant, 1992, 138)

Franzkowiakin (1987, 51) riskikäyttäytymisteoria kuvaa riskikäyttäytymisen merkityksiä nuorelle osana nuoren maailman ymmärtämistä ja kehitystehtävää, jossa esimerkiksi tupakka- ja alkoholikokeilut toimivat tärkeinä osatekijöinä. Riskikäyttäytyminen liitetäänkin usein juuri tupakan ja alkoholin yhteyteen.

Tutkimusten perusteella on voitu osoittaa, että nuoren varhainen seksuaalinen kypsyminen on yhteydessä riskikäyttäytymiseen molemmilla sukupuolilla (Irwin ym., 1989). Alkoholinkäyttö, tupakointi ja yhdynnät ovat Stattinin ja Magnussonin (1990, 10-11) mukaan yhteydessä varhaiseen kypsymiseen. Verrattaessa näitä riskikäyttäytymisen ilmenemismuotoja henkisesti ja moraalisesti varhain kypsyneisiin nuoriin ei yhteyksiä löytynyt. Varhainen seksuaalinen kypsyminen on yhteydessä myös seksuaaliseen kokeneisuuteen (Pötsönen, 1993, 61).

Aikaisemmin on havaittu, että 12-14 -vuotiailla tytöillä ilmenee selkeä yhteys tupakoinnissa ja alkoholin käytössä biologisen kypsymisen vaiheeseen. Keskimääräistä myöhemmin kypsyneet tytöt, joiden kuukautiset eivät olleet alkaneet vielä 14,6 vuoden iässä tupakoivat kymmenen kertaa harvemmin kuin 11 -vuotiaina kuukautisensa saaneet ikätoverinsa. Biologinen kypsyminen ei kuitenkaan ole ainoa tupakoinnin ja alkoholin käytön eroja 12-14 -vuotiailla selvittävä tekijä. Tästä kertoo esimerkiksi se, että vaikka poikien biologinen kypsyminen on keskimäärin kaksi vuotta tyttöjä jäljessä sukupuolten

väliset erot alkoholin käytön ja tupakoinnin suhteen ovat pieniä. (Rimpelä, A. ym., 1983)

Tupakoiva ja alkoholia käyttävä nuori viettää paljon aikaansa toveripiirissä. Sama asetelma toimii myös käänteisenä: nuori suuntautuu toveripiiriinsä sitä aktiivisemmin jos hän käyttää alkoholia ja tupakoi. (Topo ym., 1988, 20) Varhain kypsyneiden nuorten on todettu olevan sosiaalisesti aktiivisempia kuin myöhemmin kypsyneet ikätoverinsa ja he hakeutuvatkin seksuaalisesti yhtä kehittyneiden ja kokeneiden seuraan (Stattin & Magnusson, 1990, 171-172).

Topon ym. (1988) mukaan alkoholia käyttävillä ja tupakoivilla nuorilla onkin enemmän seksikokemuksia kuin muilla ikätovereillaan. Kontula (1991a, 101) on havainnut, että alkoholin käyttö liittyy usein sosiaalisiin tilanteisiin, joissa oli seksuaalisuus on latautuneempaa kuin normaalisti. Alkoholin käyttö on siis selvästi yhteydessä nuorten seksuaaliseen kokeneisuuteen. Viikottain alkoholia käyttävistä 15 -vuotiaista nuorista 60 prosenttia oli ollut yhdynnässä, kun taas harvemmin kuin viisi kertaa vuodessa alkoholia käyttävien keskuudessa yhdyntäkokeneisuus oli harvinaista sekä tytöillä että pojilla. Alkoholin käyttö voi toimia välineenä niille nuorille, joiden valmiudet aloittaa sukupuolielämää ovat heikommat. Tällaisia voivat olla esimerkiksi pojat, joilla on huono itsetunto tai tytöt jotka ovat vastahakoisia poikien yhdyntäaloitteita kohtaan. (Kontula, 1991a, 162)

8. TUTKIMUSONGELMAT

1. Miten biologinen maturaatio (kuukautisten ja siemensyöksyjen alkaminen) ajoittuu 13-15 -vuotiailla tytöillä ja pojilla.
2. Missä määrin 13-15 -vuotiailla nuorilla on kokemuksia seurustelusta ja seksuaalisista kokemuksista.
3. Missä määrin biologinen maturaatio on yhteydessä seurusteluun ja seksuaaliseen kokeneisuuteen seitsemäs - ja yhdeksäsluokkalaisilla tytöillä ja pojilla.
4. Missä määrin biologinen maturaatio on yhteydessä tupakointiin ja alkoholinkäyttöön seitsemäs - ja yhdeksäsluokkalaisilla tytöillä ja pojilla.
5. Missä määrin seurustelu ja seksuaalinen kokeneisyys ovat yhteydessä tupakointiin ja alkoholinkäyttöön seitsemäs - ja yhdeksäsluokkalaisilla tytöillä ja pojilla.

9. TUTKIMUSMENETELMÄT

9.1. Perusjoukko, otos ja aineisto

Tutkimus on osa WHO-Koululaistutkimusta. Koko tutkimuksen aineisto koostui peruskoulujen 5-, 7- ja 9-luokkalaisista oppilaista, jotka osallistuivat normaaliin opetukseen. Otokset poimittiin suomenkielisistä kouluista. Otoksen kooksi oli suunniteltu 1800 oppilasta jokaiselta luokka-asteelta. 11-vuotiaiden perusjoukon koko oli 59826, 13-vuotiaiden 63964 ja 15-vuotiaiden 61381 oppilasta. Luvut ovat syyslukukaudelta 1996. Suomen 11-vuotiaiden kokonaispopulaatio on 63757, 13-vuotiaiden 67802 ja 15-vuotiaiden 65146 (1996). Koko aineiston vastausprosentiksi muodostui koulujen osalta 97% (taulukko 1).

Taulukko 1. Koulujen lukumäärät: perusotos, lisäotos, lopullinen otos (perus- ja lisäotos), puuttuvat koulut ja vastausprosentti.

	Perus- otos n	Lisä- otos n	Lopulli- nen otos n	Osallistunut tutkimukseen, yhteensä n	Puuttuvat koulut n	Vastaus- prosentti %
5 lk.	88	4	92	88	4	95,6
7 lk.	65	19	84	83	1	98,7
9 lk.	66	21	87	85	2	97,7
Yht. N	219	44	263	256	7	97

Maantieteellisesti aineisto on koottu koko Suomea kattavaksi. Tutkimuksessa oli mukana kouluja Suomen vanhaa läänijakoa noudatellen pohjoisosasta (Lappi ja Oulu), Suomen keskiosasta (Vaasa, Keski-Suomi, Kuopio, Mikkeli ja Pohjois-Karjala), Suomen eteläosasta (Uusimaa, Turku, Pori, Häme ja Kymi) ja pääkaupunkiseudulta (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen). Tutkimuksessa on mukana kaupunki- ja maaseututaajamien kouluja.

Tutkimuksen otanta toteutettiin koulutuksen tutkimuslaitoksen toimesta. Taulukossa 2 on esitetty tämän osatutkimuksen otostiedot. Tutkimukseen osallistuneista luokista oli 13-vuotiaita poikia 893 ja tyttöjä 879. 15-vuotiaita oli 882 poikaa ja 878 tyttöä. Koulusta poissaolojen vuoksi otannaksi tuli 783 poikaa ja 781 tyttöä. Aineiston puhdistamisen jälkeen otantaan jäi 805 13-vuotiasta poikaa ja 823 tyttöä. 15-vuotiasta poikia oli lopullisessa aineistossa mukana 770 ja tyttöjä 775. Yhteensä vastanneita oli 3224 ja aineiston puhdistamisen jälkeen 3173. Tämän osatutkimuksen vastausprosentiksi tuli 89.8%.

Taulukko 2. Oppilaiden lukumäärät lopullisessa otoksessa (perus- ja lisäotos), vastausprosentit ja puuttuvat vastaukset (vastauspäivänä koulusta poissa olleet oppilaat).

Ikä-ryhmä	POJAT			TYTÖT			KAIKKI			Ei ilmoit. sukup. n	Vastaukset (mukana ei sukup.)n	Vastaus% pojat/tytöt/kaikki
	Otos N	Vast. n	Puut. n	Otos N	Vast. n	Puut. n	Otos N	Vast. n	Puut. n			
13-v.	893	828	65	879	832	47	1772	1660	112	8	1668	92.7/94.7/93.7 (94.3)
15-v.	882	783	99	878	781	97	1760	1564	196	29	1593	88.8/89.0/88.9 (90.5)
Yht. N	1775	1611	164	1757	1613	144	3532	3224	308	37	3261	90.8/91.9/91.3 (92.4)

Taulukko 3. Vastanneiden määrät lopullisessa otoksessa (ei puhdistettu otos), puhdistettu otos ja pudonneiden tapausten määrä puhdistusprosessin aikana.

Ikä-ryhmä	POJAT			TYTÖT			KAIKKI			Lopull.aineisto/ alkuper. otos x 100p/t/kaikki
	Lopullinen otos n	Puhdistettu aineisto n	Kato N	Lopullinen otos n	Puhdistettu aineisto n	Kato N	Lopullinen otos n	Puhdistettu aineisto n	Kato N	
13-v.	828	805	23	832	832	9	1660	1628	32	90.1/93.6/91.8
15-v.	783	770	13	781	775	6	1564	1545	19	87.3/88.3/87.8
Yht. N	1611	1575	36	1613	1598	15	3224	3173	51	88.7/91.0/89.8

9.2. Aineiston keruu

Strukturoidut kyselylomakkeet lähetettiin kouluihin maaliskuussa 1998. Viimeiset vastaukset palautuivat toukokuun lopussa. Opettajat antoivat tunnin alussa lyhyet ja selkeät vastausohjeet. Oppilaat vastasivat kysymyksiin nimettöminä kaksoistunnin aikana. Vastaukset palautettiin suljetuissa kirjekuorissa.

9.3. Mittarit

Tutkimuksessa käytetyt kysymykset ovat liitteessä 1. Koululaisilta kysyttiin seksuaaliseen maturaatioon liittyen tytöiltä kuukautisten ja pojilta siemensyöksyjen alkamisikää (kysymykset 101 ja 102). Lisäksi tiedusteltiin seurustelu- ja seksuaalikokemuksia (kysymykset 103, 104 ja 106). Riskikäyttäytymistä selvitettiin tupakoinnin ja alkoholin käytön sekä humalakokemusten pohjalta (kysymykset 16, 19 ja 20).

10. TULOKSET

10.1. Nuorten seksuaalinen maturaatio

10.1.1. Biologisen maturaation ajankohta tytöillä ja pojilla

Tutkimukseen vastanneista seitsemäsluokkalaisista tytöistä 80 % ja yhdeksäsluokkalaisista 99 % ilmoitti kuukautistensa alkaneen. Keskimäärin ensimmäiset kuukautiset koettiin kyselyyn vastanneiden tyttöjen mukaan 12 vuoden ja 11 kuukauden ikäisinä. Tutkimukseen vastanneista seitsemäsluokkalaisista ja yhdeksäsluokkalaista tytöistä noin 20 % kuukautiset olivat alkaneet 11-vuotiaana tai aikaisemmin. Vastaavasti 15-vuotiaana tai vanhempana kuukautisensa saaneita tyttöjä oli vain muutama prosentti. (Taulukko 4)

Taulukko 4. Ensimmäisten kuukautisten alkamisikä 7. ja 9. luokkalaisilla tytöillä (%).

KUUKAUTISTEN ALKAMINEN	TYTÖT	
	7.lk %	9.lk %
Alle 10 -vuotiaana	0.9	0.6
10 -vuotiaana	4.0	2.0
11 -vuotiaana	16.5	15.1
12 -vuotiaana	43.3	34.1
13 -vuotiaana	33.4	30.9
14 -vuotiaana	1.9	13.4
15 -vuotiaana	-	3.4
YHTEENSÄ (N)	100 933	100 1124

p

.000

Poikien biologinen kypsyminen tapahtuu myöhemmin kuin tytöillä. Valtaosalla vastanneista pojista siemensyöksyjen alkaminen ajoittuu 13-14 ikävuoden tuntumaan. Poikien vastausten perusteella siemensyöksyjen alkamisen keski-ikäksi muodostui 13

vuotta ja 5 kuukautta. Tutkimukseen vastanneista seitsemäsluokkalaisista pojista 66 % ja yhdeksäsluokkalaisista 94 % ilmoitti kokeneensa ensimmäisen siemensyöksynsä. Sekä seitsemännen että yhdeksännen luokan pojista noin 60 % kertoi kokeneensa ensimmäiset siemensyöksynsä 13-vuotiaana tai aikaisemmin. (Taulukko 5)

Taulukko 5. Ensimmäisten siemensyöksyjen alkamisikä 7. ja 9. luokkalaisilla pojilla (%).

SIEMENSYÖKSYJEN ALKAMINEN	POJAT	
	7.lk %	9.lk %
Alle 10 -vuotiaana	2.2	2.5
10 -vuotiaana	3.9	2.2
11 -vuotiaana	13.7	7.9
12 -vuotiaana	35.9	18.7
13 -vuotiaana	37.8	32.3
14 -vuotiaana	5.7	25.0
15 -vuotiaana	-	10.8
16 -vuotiaana	-	0.4
YHTEENSÄ (N)	100 714	100 983

P .000

Maturaation ajankohtaa koskevaan kysymykseen vastasi yhdeksäsluokkalaisista tytöistä 97 % ja pojista 83 %. Poikien pienempään vastausprosenttiin voisi selityksenä olla siemensyöksyjen alkamisen vaikeampi määrittely ajallisesti verrattuna tyttöjen kuukautisiin.

10.1.2. Seurustelukokemukset

Valtaosa yläasteikäisistä nuorista ei vielä ole kokenut säännöllistä seurustelua. Seitsemännellä luokalla vain alle kymmenesosa tytöistä ja pojista seurusteli vastaushetkellä. Tyttöjen ja poikien välillä ei tällä luokka-asteella havaittu eroavuuksia.

Yhdeksännelle luokalle tultaessa tyttöjen seurustelukokemukset olivat lisääntyneet siten, että 24 % vastanneista tytöistä seurusteli tutkimusta tehtäessä. Poikien osalta ei

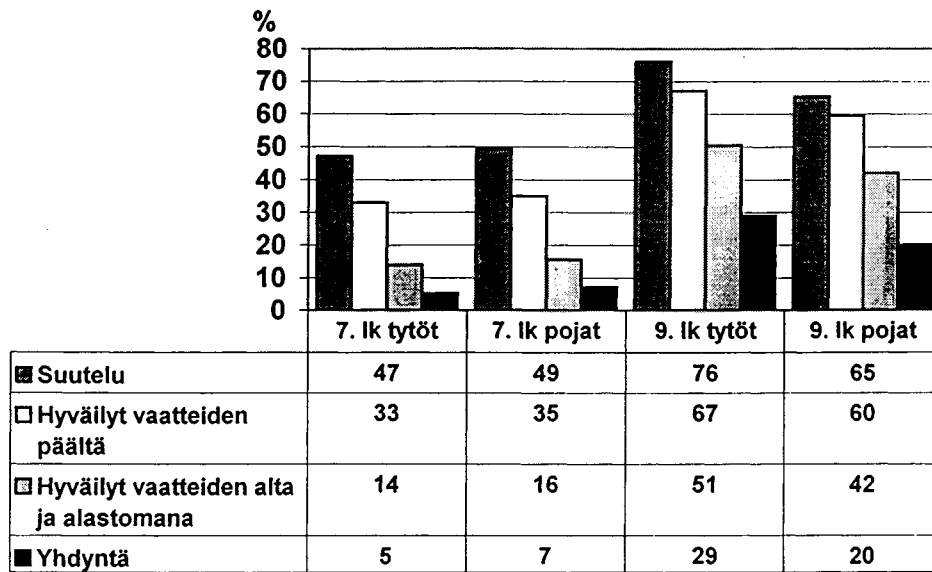
havaittu vastaavaa lisäystä. Yhdeksäsluokkalaisista pojista noin 11 % kertoi seurustelewansa. Yhdeksännellä luokalla tytöt siis seurustelivat selvästi poikia yleisemmin. (Taulukko 6)

Taulukko 6. Tutkimushetkellä seurustelleiden osuudet iän ja sukupuolen mukaan (%).

TUTKIMUSHETKELLÄ SEURUSTELEVAT	TYTÖT		POJAT	
	7lk. %	9lk. %	7lk. %	9lk. %
Kyllä	7.8	24.2	8.3	11.2
Ei	92.2	75.8	91.7	88.8
YHTEENSÄ (N)	100 806	100 761	100 785	100 747
Luokkatasojen erot p=	.000		.050	
Sukupuolten väliset erot p=	7lk. ns		9lk. .000	

10.1.3. Seksuaalokokemukset

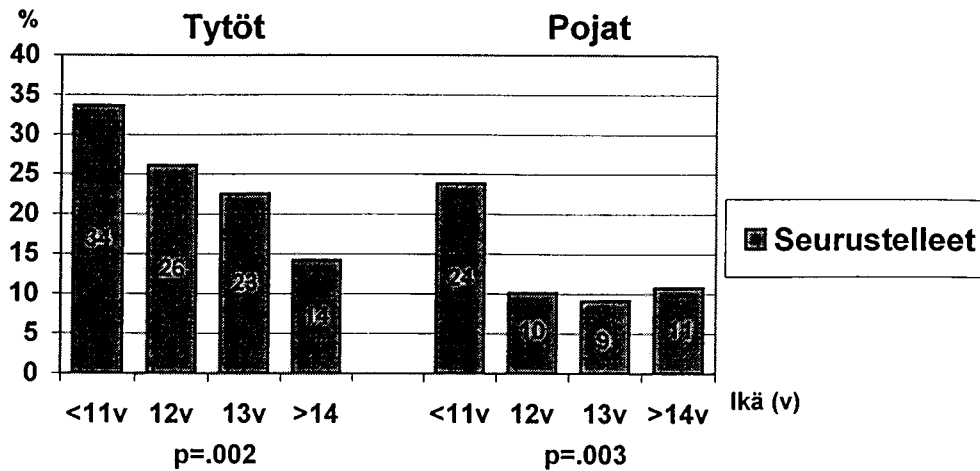
Nuorten seksuaalokokemukset saavuttavat yläasteella yhä intiimimpiä muotoja iän lisääntyessä. Seitsemännellä luokalla seksuaalinen kokeneisuus oli melko samankaltaista sukupuolten välillä. Pojat olivat hieman tyttöjä kokeneempia esimerkiksi hyväilyissä vaatteiden päältä ja hyväilyissä vaatteiden alta ja alastomana sekä yhdynnöissä, mutta yhdeksännellä luokalla osat ovat vaihtuneet tyttöjen ollessa selvästi poikia kokeneempia kaikkien sukupuolokokemusten osalta. Yhdynnän kertoi yhdeksäsluokkalaisista kokeneensa vajaa kolmasosa tytöistä ja viidesosa pojista kun vastaavat luvut olivat seitsemännellä luokalla molemmilla sukupuolilla reilusti alle kymmenen prosenttia. (Kuvio 7, liitteet 2 ja 3)

Kuvio 7. Tyttöjen ja poikien seksuaalikokemusten yleisyys iän ja sukupuolen mukaan (%).

10.1.4. Biologisen maturaation yhteydet nuorten seurusteluun ja seksuaaliseen kokeneisuuteen

Tutkimus osoittaa, että maturaatioikä oli yhteydessä nuorten seurusteluun. Varhaisemmin kypsyneet nuoret seurustelivat ikätovereitaan enemmän molemmissa ikäryhmissä. Tyttöillä erot olivat poikia selkeämmät molemmissa ikäryhmissä. (Kuvio 8, liite 4)

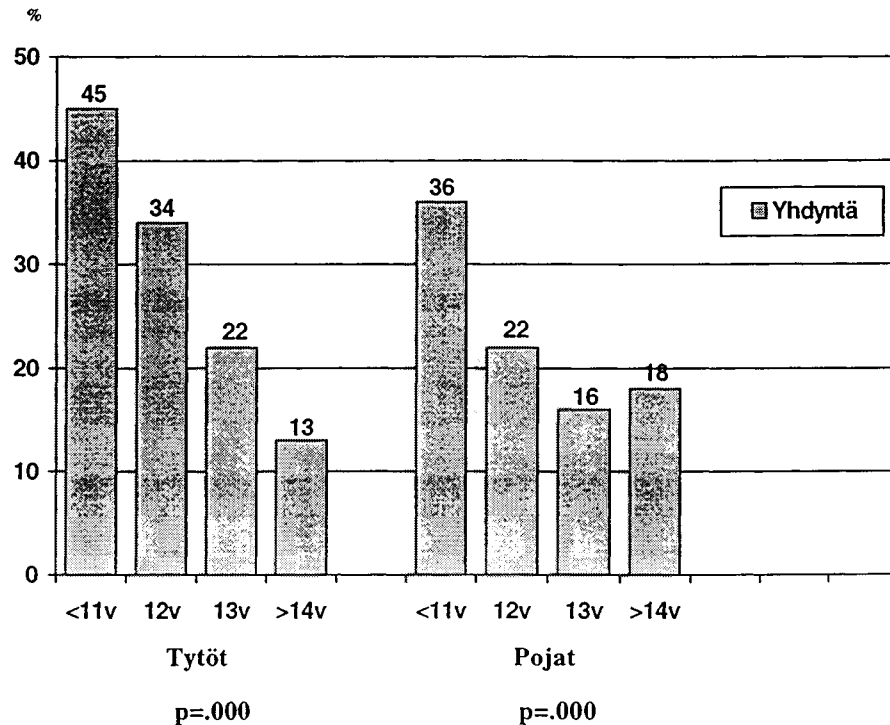

Kuvio 8. 9. luokkalaisten tyttöjen ja poikien seurustelun yleisyys kuukautisten ja siemensyöksyjen alkamisiän mukaan tutkimushetkellä (%).

Aikaisemmin kypsyneillä nuorilla oli myös ikätovereitaan enemmän seksuaalisia kokemuksia. Seitsemäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien kokeneisuus varhaisemmin kypsyneiden kesken oli melko samankaltaista suuteluun ja hyväilyjen osalta. Yleisesti pojat olivat hankkineet hieman tyttöjä enemmän seksuaalikokemuksia. 11-vuotiaana tai aikaisemmin siemensyöksynsä saaneista pojista oli seitsemännellä luokalla kokenut yhdynnän noin neljäsosa kun vastaava osuus 13-vuotiailla tai sitä myöhemmin maturoineilla pojilla oli vain viisi prosenttia. Tytöistä 11-vuotiaana tai sitä aikaisemmin kuukautisensa saaneista yhdynnän oli kokenut seitsemännellä luokalla noin viidesosa vastanneista ja 13-vuotiaana tai sitä myöhemmin kuukautisensa saaneista vain noin yksi prosentti. (Liite 5)

Yhdeksännellä luokalla eri ikäisenä kypsyneiden välillä oli kokeneisuuden jakaantuminen tasaisempaa, mutta vahvasti edelleen maturaatioiän vaikutusta seksuaalisten kokemusten hankintaan. Tyttöillä yhteys on poikia hieman voimakkaampi. Tyttöjen kokeneisuus oli tässä vaiheessa jo hieman poikia yleisempää varhain kypsyneiden osalta. 11-vuotiaana tai sitä ennen kuukautisensa saaneista tytöistä yhdynnän oli yhdeksänteen luokkaan mennessä kokenut hieman alle puolet vastanneista. 11-vuotiaana tai aikaisemmin siemensyöksynsä kokeneista pojista

yhdynnän oli kokenut runsas kolmasosa. 14-vuotiaana tai myöhemmin maturoineista vastaavasti yhdynnän oli kokenut 13 % tytöistä ja 18 % pojista. (Kuvio 9)

Kuvio 9. 9. luokkalaisten tyttöjen ja poikien yhdyntäkokemukset kuukautisten ja siemensyöksyjen alkamisiän mukaan (%).

10.2. Nuorten tupakointi

10.2.1. Päivittäinen ja viikottainen tupakointi

Päivittäin tupakoivien nuorten osuudet lisääntyivät huomattavasti siirryttäessä seitsemänneltä luokalta yhdeksännelle sekä tyttöjen että poikien vastausten perusteella. Seitsemäsluokkalaisista tytöistä ja pojista tupakoi päivittäin harvempi kuin joka kymmenes. Yhdeksännellä luokalla jo joka viides nuori tupakoi päivittäin. Tyttöjen päivittäinen tupakointi oli hieman poikia yleisempää. Myös viikottainen tupakointi oli tyttöjen keskuudessa poikia yleisempää molemmilla luokka-asteilla. Pojista löytyi enemmän täysin savuttomia kuin tytöistä. (Taulukko 7)

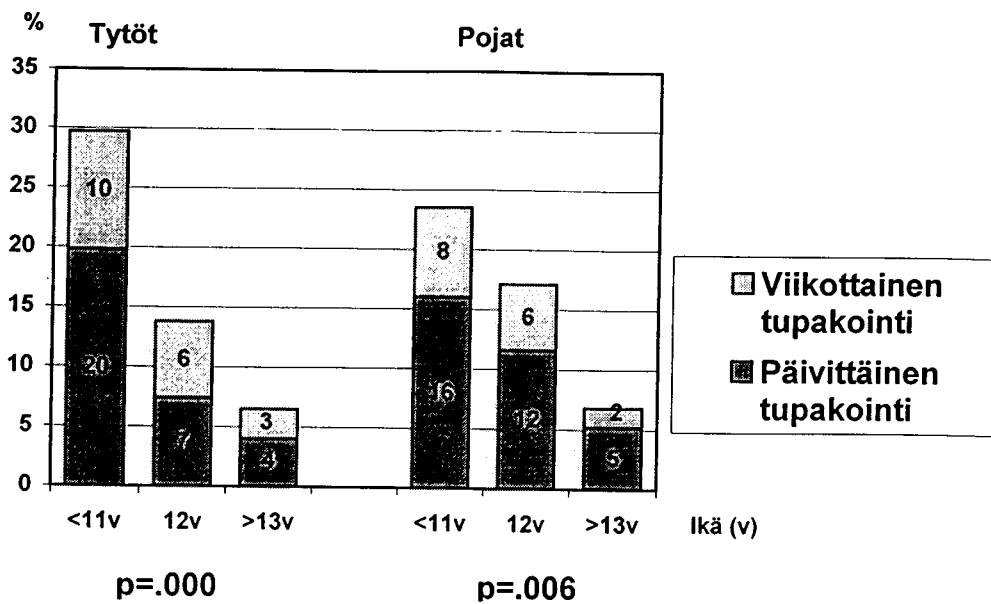
Taulukko 7. Nuorten tupakoinnin useus iän ja sukupuolen mukaan (%).

TUPAKOINNIN USEUS	TYTÖT		POJAT	
	7lk. %	9lk. %	7lk. %	9lk. %
Päivittäin	7.9	20.2	7.4	18.8
Kerran viikossa	5.7	9.2	3.0	6.0
< kerran kuukaudessa	8.9	8.8	4.5	7.4
Ei polta	77.5	61.7	85.0	67.8
YHTEENSÄ (N)	100 808	100 758	100 795	100 754
Luokkatasojen erot p=	.000		.000	
Sukupuolten väliset erot p=	7 lk.	.000	9 lk.	.033

10.2.2. Biologisen maturaation yhteydet nuorten tupakointiin

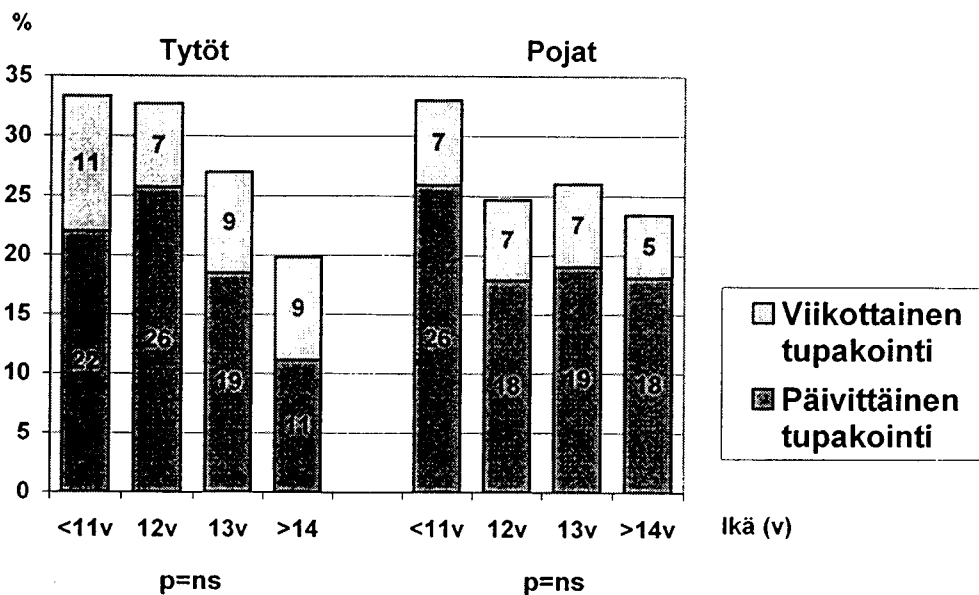
Varhainen biologinen maturaatio oli yhteydessä tupakointiin sekä tytöillä että pojilla. Tytöillä yhteys oli poikia voimakkaampi. Seitsemäsluokkalaisilla nuorilla maturaatioiän kytkeytyminen tupakointiin oli yhdeksäsluokkalaisia selkeämpää.

Selvemmin maturaation vaikutus näkyi seitsemäsluokkalaisten tyttöjen kohdalla. 11-vuotiaana tai aikaisemmin kuukautisensa saaneista tytöistä tupakoi 20 % päivittäin. Vastaava luku 13-vuotiaana tai sitä myöhemmin kuukautisensa saaneilla tytöillä oli neljä prosenttia. Myös viikottaisessa tupakoinnissa oli selkeä ero aikaisemmin ja myöhemmin kypsyneiden tyttöjen kohdalla. Seitsemäsluokkalaisten poikien vastausten perusteella ensimmäisten siemensyöksynsä 11-vuotiaana tai aikaisemmin kokeneista tupakoi päivittäin 16 % ja 13-vuotiaana tai myöhemmin viisi prosenttia. Kuten poikien myös tyttöjen keskuudessa viikottainen tupakointi oli aikaisemmin kypsyneillä yleisempää kuin myöhemmin kehittyneillä ikätovereillaan. (Kuvio 10)

Kuvio 10. Maturaatioiän yhteys päivittäiseen ja viikottaiseen tupakointiin 7. luokkalaisilla nuorilla (%).

Yhdeksäsluokkalaisilla maturaation ja tupakoinnin yhteyttä kuvaavat luvut jakautuivat tasaisemmin sekä tytöillä että pojilla osoittaen kuitenkin edelleen selkeän suuntauksen varhaisen maturaatioiän ja tupakoinnin välillä. Molemmissa ikä- ja sukupuoliryhmissä tulosta tukivat myös myöhemmin kypsyneiden nuorten suuremmat tupakoimattomuusluvut. (Kuvio 11)

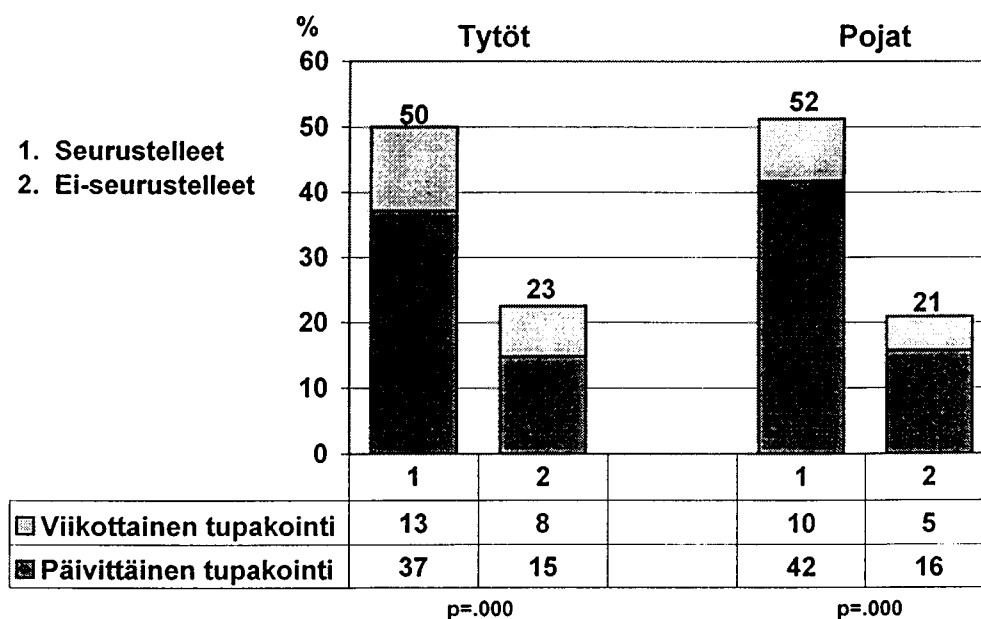

Kuvio 11. Maturaatioiän yhteys päivittäiseen ja viikottaiseen tupakointiin 9.luokkalaisilla nuorilla (%).

10.2.3. Nuorten seurustelun ja seksuaalisen kokeneisuuden yhteydet tupakointiin

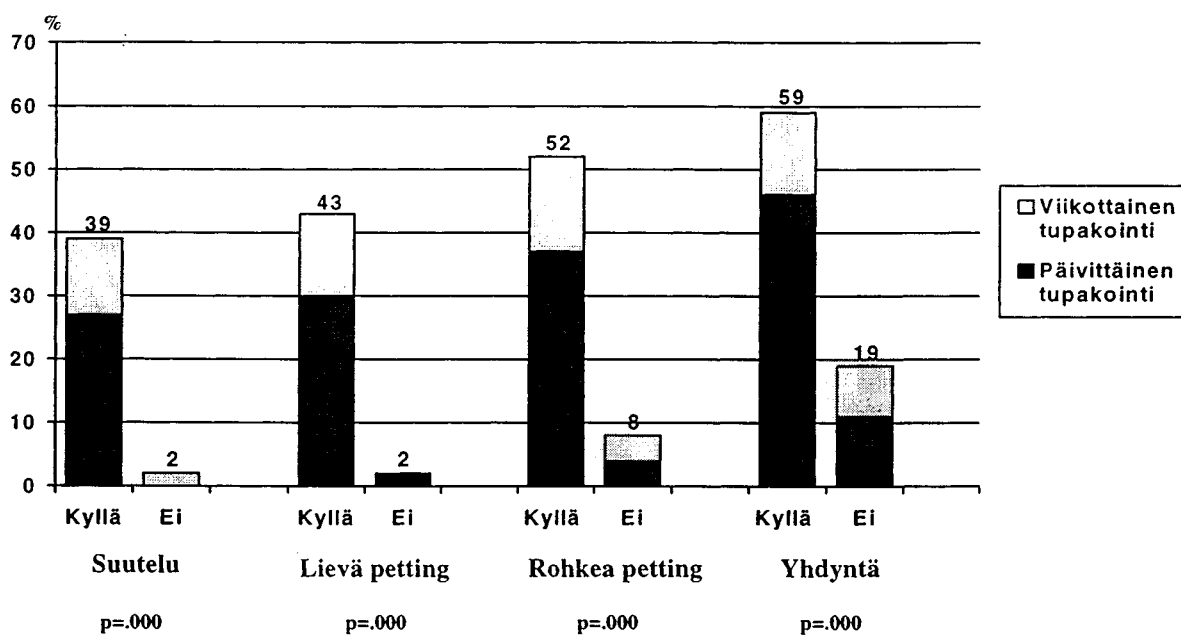
Seitsemäsluokkalaisilla vastaajilla seurustelukokemukset olivat vielä suhteellisen harvinaisia. Samoin päivittäisiä ja viikottaisia tupakoitsijoita oli tässä ikäryhmässä vielä vain noin joka kymmenes. Ne nuoret, jotka seurustelivat tupakoivat tutkimushetkellä yleisemmin sekä päivittäin että viikottain kun ne nuoret, jotka eivät seurustelleet. Seitsemännellä luokalla seurustelun ja tupakoinnin yhteys näkyi tytöillä poikia selkeämmin. Seurustelevista tytöistä tupakoi päivittäin 39 % ja pojista 19 %. Niistä vastanneista, jotka eivät seurustelleet tupakoi sekä tytöistä että pojista päivittäin vain noin kuusi prosenttia. (Liite 6)

Yhdeksäsluokkalaisilla erot seurustelevien ja seurustelemattomien tupakoinnissa olivat suuret. Seurustelevat nuoret tupakoivat päivittäin tai viikottain kaksi kertaa yleisemmin kuin ne vastanneista, jotka eivät seurustelleet. (Kuvio 12)

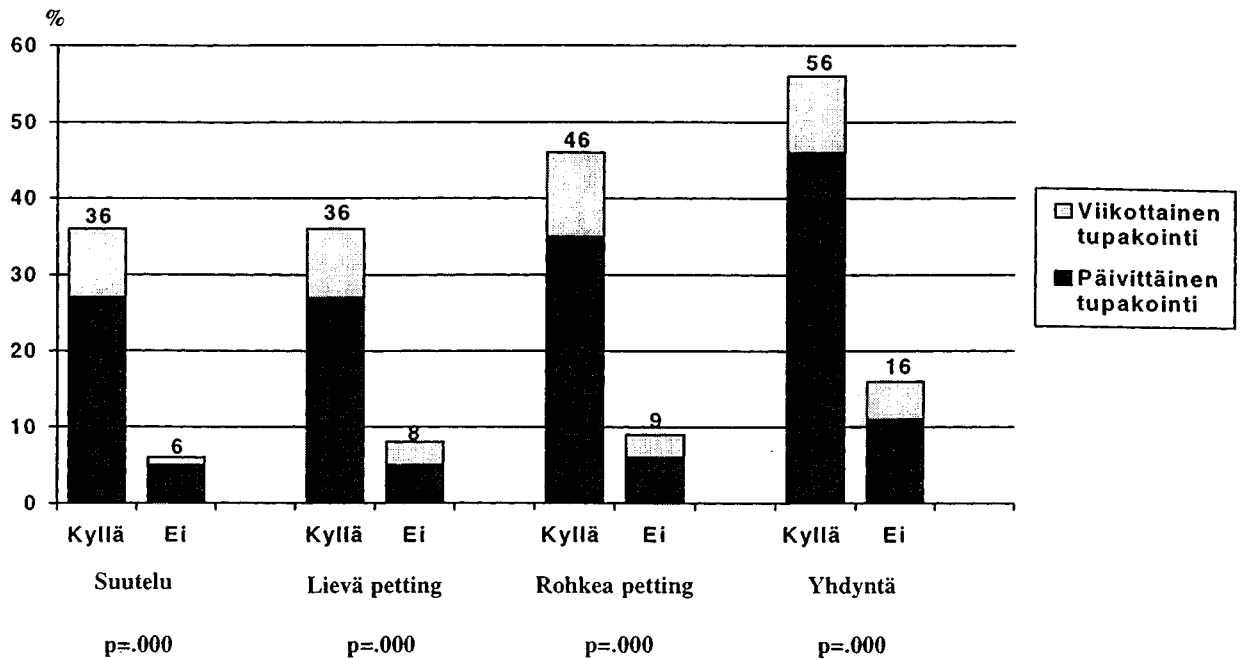

Kuvio 12. Seurustelun yhteys päivittäiseen ja viikottaiseen tupakointiin 9. luokan nuorilla (%).

Kuten seurustelun myös seksuaalisten kokemusten osalta voidaan havaita yhteys tupakointiin. Jo seitsemännellä luokalla seksuaalisesti kokeneemmat nuoret tupakoivat yleisemmin verrattuna seksuaalisesti kokemattomampiin. Esimerkiksi hyväilyn vaatteiden päältä kokeneista seitsemäsluokkalaisista tytöistä tupakoi päivittäin tai viikottain 33 % ja pojista 24 %. Lievää pettingiä kokemattomista tytöistä ja pojista tupakoi vastaavasti vain kolme prosenttia. Tyttöillä erot olivat poikia helpommin havaittavissa ja lisääntyivät seksuaalikokemusten muuttuessa kohti intiimimpää kanssakäymistä. Suurin sukupuolten välinen eroavuus voitiin havaita seitsemäsluokkalaisten yhdyntäkokemuksia ja tupakointia tarkasteltaessa. Yhdyntäkokeneista tytöistä tupakoi päivittäin tai viikottain 67 % ja pojista 38 %. (Liitteet 7 ja 8)

Kuvio 13. Päivittäin ja viikottain tupakoivien osuudet seksuaalikokemusten mukaan 9.luokan tytöillä (%).

Kuvio 14. Päivittäisen ja viikottaisen tupakoinnin osuudet seksuaalikokemusten mukaan 9.luokan pojilla (%).

Yhdeksännen luokan tulokset vahvistivat seitsemännen luokan ilmiötä. Mitä kokeneempi nuori oli seksuaalisesti sitä todennäköisemmin hän tupakoi. Tyttöillä seksuaalinen kokeneisuus näytti olevan poikia vahvemmassa yhteydessä tupakointiin. Seksuaalisesti kokemattomimmat nuoret tupakoivat selvästi kokeneita vähemmän molemmissa ikäryhmissä. Esimerkiksi yhdyntään kokeneiden nuorten keskuudesta löytyi kolme kertaa enemmän tupakoitsijoita verrattuna yhdyntää kokemattomien ryhmiin. (Kuviot 13 ja 14)

10.3. Nuorten alkoholinkäyttö

10.3.1. Alkoholinkäyttö juomalajeittain

Nuorten kokemukset alkoholijuomista liittyivät yleensä mietoihin juomiin, joista siideri ja olut olivat suosituimpia. Sekä seitsemännellä että yhdeksännellä luokalla tyttöjen ja poikien alkoholin käyttö oli eri juomalajien osalta laadullisesti hyvin samankaltaista.

Nuorempina tytöt joivat siideriä hieman poikia enemmän kun taas pojilla tyttöjä paremmin maistuivat olut ja väkevät alkoholijuomat. Erot olivat kuitenkin erittäin pieniä. Seitsemäsluokkalaisilla viikottain ja kuukausittain alkoholia nauttivilla suosituin juoma tyttöillä ja pojilla oli siideri (liite 9).

Alkoholin määrällinen kulutus kasvoi selvästi vastaajien vanhenemisen myötä. Yhdeksännellä luokalla tytöillä kohosi siiderin ja pojilla oluen suosio. Myös viinien ja väkevien suosio kohosi molemmilla sukupuolilla. Harvoin tai ei koskaan eri alkoholilajeja käyttävien osuudet olivat sukupuolten kesken melko samanlaiset ja pienenivät iän lisääntyessä. (Taulukko 8)

Taulukko 8. Eri alkoholilajien käyttö 9. luokkalaisilla nuorilla (%).

ALKOHOLILAJIEN KÄYTTÖ	9 LK. TYTÖT				9 LK. POJAT			
	Olut	Siideri	Viini	Väkevät	Olut	Siideri	Viini	Väkevät
Päivittäin	-	-	-	-	0.4	1.0	0.3	0.3
Viikottain	6.9	8.3	1.9	2.0	9.8	6.7	2.2	3.0
Kuukausittain	20.4	34.5	14.6	13.5	28.5	28.1	10.2	16.7
Harvoin	28.0	44.6	46.5	46.7	30.1	41.8	43.4	42.2
Ei käytä lainkaan	44.7	12.6	37.1	37.8	31.1	22.4	43.9	37.9
YHTEENSÄ	100	100	100	100	100	100	100	100
(N)	758	756	747	748	743	729	719	737

Alkoholin käytön tarkastelua varten muodostettiin summamuuttuja, jonka avulla luokiteltiin kolme ryhmää kuvaamaan nuorten alkoholin kulutusta ja juomatapoja. Ryhmät olivat 1) raittiit, 2) väliryhmä, jossa alkoholia käytettiin kuukausittain tai harvemmin ja 3) runsaasti alkoholia käyttävät, jolloin juominen oli päivittäistä tai

ollut humalassa enemmän kuin kaksi kertaa. Vajaa viidesosalla vastanneista oli jo yli kymmenen humalakokemusta. Tutkimus osoittaa tyttöjen ja poikien humalakokemusten yleisyyden toisistaan tilastollisesti eroavaksi seitsemäs- ja yhdeksäsluokkalaisilla. (Taulukko 9)

Taulukko 9. Humalakokemusten prosentuaaliset osuudet Suomen peruskoulujen 7. ja 9. luokkalaisten keskuudessa 1998.

HUMALA- KOKEMUKSET	TYTÖT		POJAT	
	7lk.	9lk.	7lk.	9lk.
	%	%	%	%
Ei koskaan	73.8	30.9	73.9	39.0
Kerran	8.6	11.6	10.4	8.6
2-3 kertaa	9.3	20.0	8.3	18.3
4-10 kertaa	4.6	19.9	4.8	14.3
> 10 kertaa	3.7	17.5	2.7	19.8
YHTEENSÄ (N)	100 818	100 764	100 792	100 764
Luokkatasojen erot p=	.000		.000	
Sukupuolten väliset ero p=	7 lk. ns		9 lk. .000	

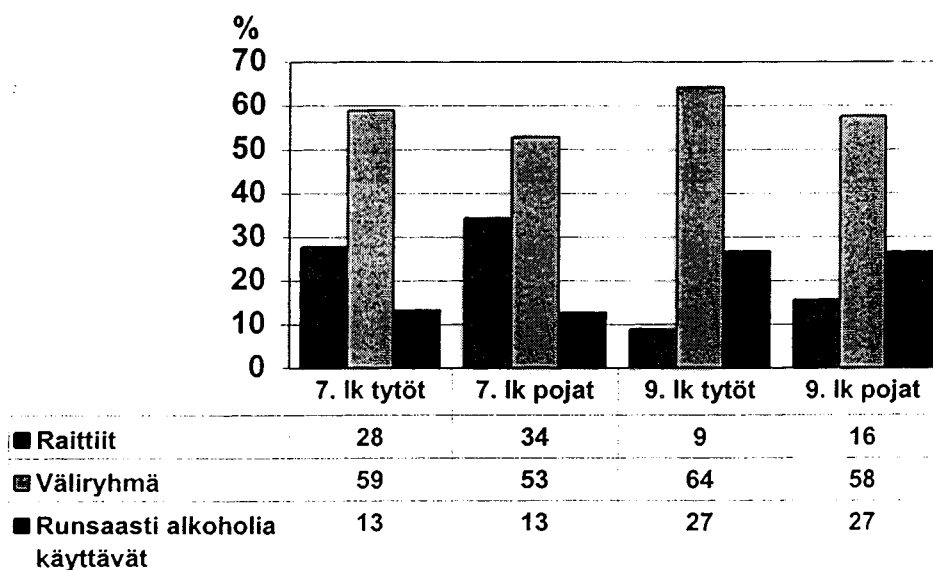
10.3.3. Biologisen maturaation yhteydet alkoholin käyttöön ja humalakokemuksiin

Maturaatioiän vaikutus näkyi alkoholin käyttötavoissa. Aikaisemmin kypsyneet nuoret joivat ikätovereitaan yleisemmin ja useammin sekä seitsemäs- että yhdeksäsluokkalaisten vastausten perusteella. Tyttöjen kohdalla yhteys oli voimakkaampi kuin pojilla. Raittiista nuorista suurin osa oli myöhemmin kypsyneitä.

Niistä seitsemäsluokkalaisista tytöistä, jotka olivat saaneet kuukautisensa 11-vuotiaana tai nuorempina neljäsosa kuului runsaasti alkoholia käyttäviin ja viisitoista prosenttia

raittiiden ryhmään. Vastaavasti 13-vuotiaana tai myöhemmin maturoineista tytöistä runsaasti alkoholia käytti noin kahdeksan prosenttia vajaan kolmasosan ollessa raittiita. Pojilla oli havaittavissa vastaava suuntaus, mutta tytöillä erot olivat selkeämmät. 11-vuotiaana tai nuorempina ensimmäiset siemensyöksynsä kokeneista oli sekä raittiita että runsaasti alkoholia käyttäviä viidesosa. Myöhemmin kypsyneistä kertoi raittiita olevansa 33 % ja runsaasti alkoholia käytti 10 % vastanneista. (Liite 10)

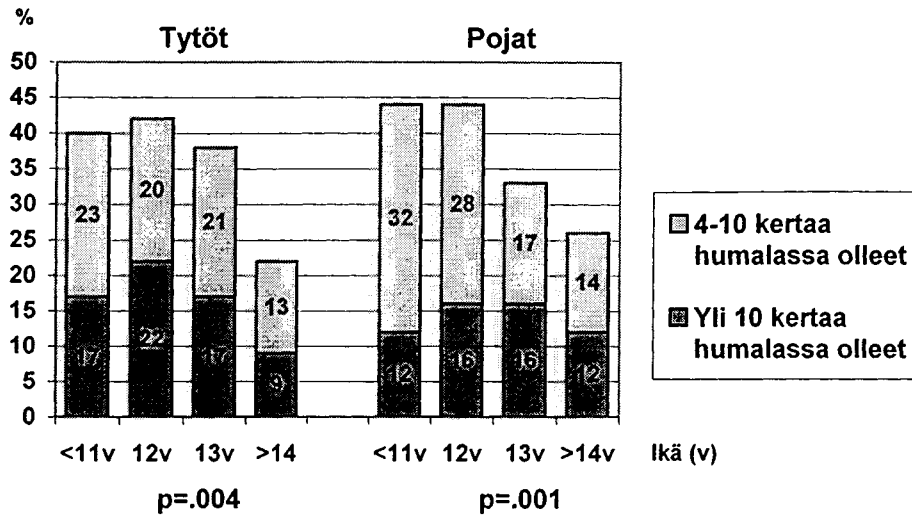
Yhdeksännellä luokalla yhteys ilmenee samansuuntaisena, mutta pientä tasoittumista voitiin huomata sekä tyttöjen että poikien kohdalla eri maturaatioikäryhmien välillä. (Kuvio 16)

Kuvio 16. Maturaatioiän yhteys alkoholin kulutukseen 9. luokkalaisilla nuorilla (%).

Varhain kypsyneillä nuorilla oli ikätovereitaan enemmän humalakokemuksia. Selkeämmin tämä tuli esille yhdeksännen luokan pojilla. Erot näkyivät myös humalakokemusten useudessa. Seitsemännellä luokalla aikainen maturaatioikä liittyi vahvemmin yli neljä kertaa tai enemmän humalassa olleisiin tyttöihin ja poikiin. Suurin osuus humalaa kokemattomista taas oli myöhemmin sukukypsyysikänsä saavuttaneita (liite 11). Yhdeksännellä luokalla erot tasoittuvat, mutta yhteys useiden humalakokemusten ja

aikaisen maturaatioiän samoin kun humalaa kokemattomien ja myöhemmin kypsyneiden nuorten välillä sekä tytöillä että pojilla säilyy. (Kuvio 17)

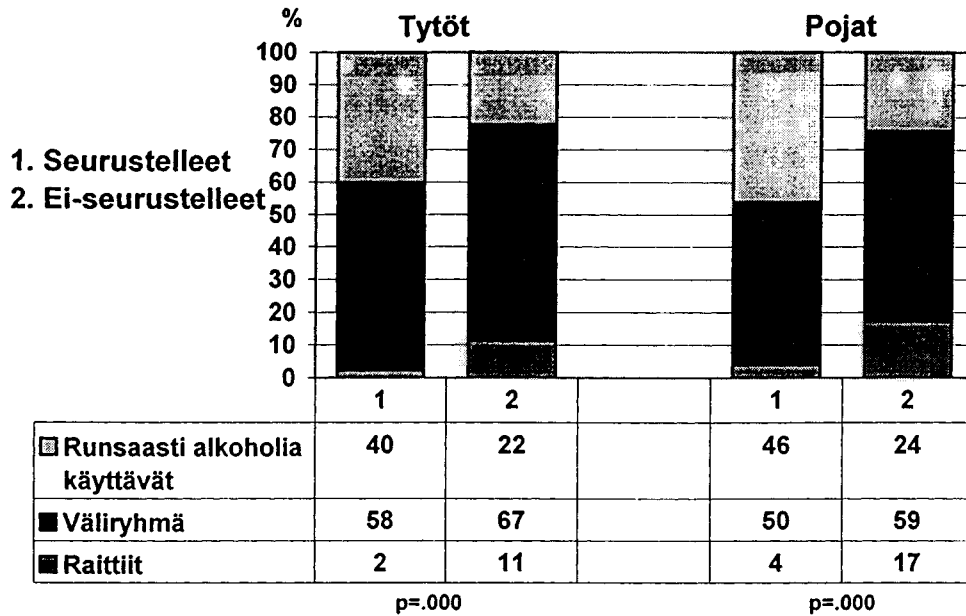

Kuvio 17. Maturaatioiän yhteys humalakokemuksiin 9.luokkalaisilla nuorilla (%).

10.3.4. Nuorten seurustelun ja seksuaalisen kokeneisuuden yhteydet alkoholin käyttöön ja humalakokemuksiin

Seurustelevat nuoret käyttivät tutkimuksen mukaan runsaammin alkoholia kuin ne, jotka eivät seurustelleet. Seitsemäsluokkalaisia vastanneita tyttöjä ja poikia tarkasteltaessa seurustelevista pojista runsaasti alkoholia käytti 35 %. Tyttöillä vastaava osuus oli noin 43 %. Myös seurustelevista tytöistä oli raittiita selvästi poikia pienempi osa. (Liite 12)

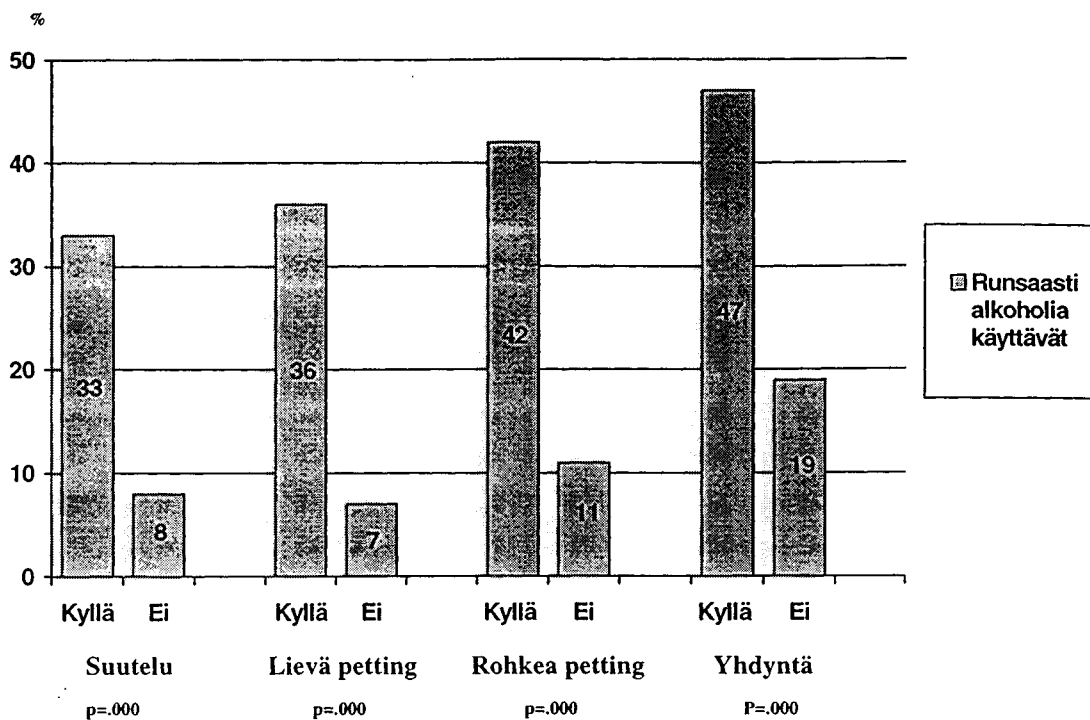
Siirryttäessä yhdeksännelle luokalle seurustelevien raittiiden määrät olivat pudonneet muutamaan prosenttiin molemmilla sukupuolilla. Poikien alkoholin käyttö oli kasvanut hieman tyttöjä suuremmaksi sekä seurustelevilla että ei-seurustelevilla. Seurustelevissa nuorissa oli kuitenkin lähes kaksi kertaa enemmän runsaasti alkoholia käyttäviä verrattuna seurustelemattomiin. (Kuvio 18)

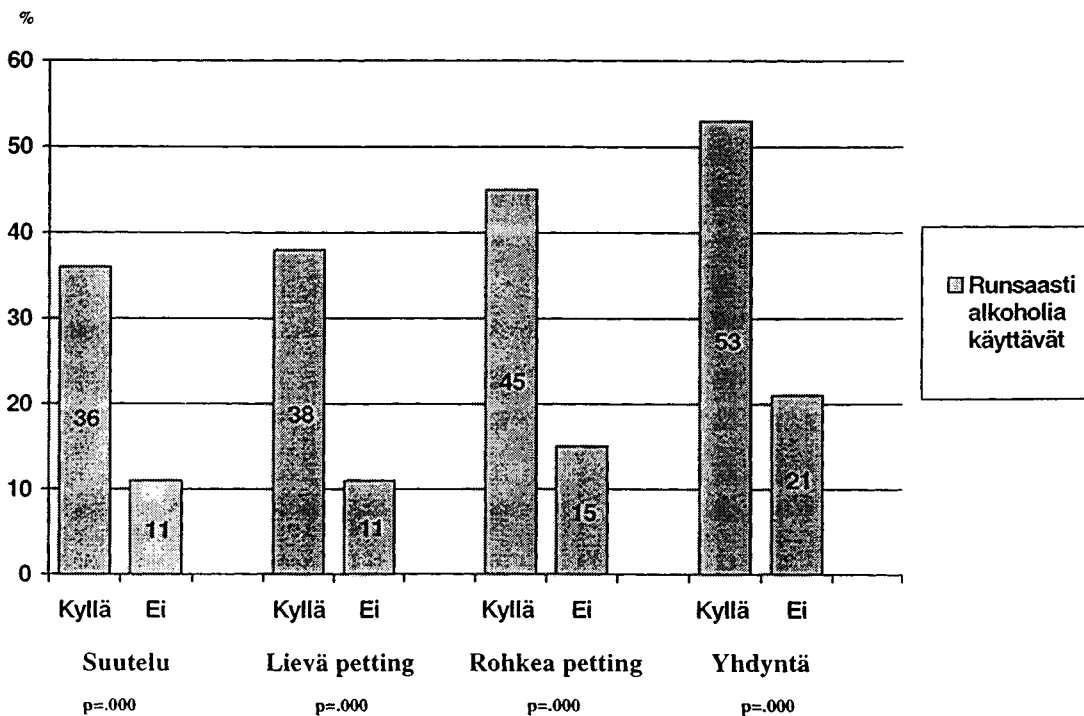
Kuvio 18. Seurustelun yhteys alkoholin kulutukseen 9. luokkalaisilla nuorilla (%).

Myös seksuaalikokemukset ja alkoholin käytön runsaus liittyivät toisiinsa. Seitsemännellä luokalla tyttöjä ja poikia vertailtaessa seksuaalisesti kokeneet tytöt kuuluivat poikia useimmin runsaasti alkoholia käyttävien ryhmään. Vastaavasti myös raittiiden tyttöjen osuudet jäivät poikia selvästi pienemmiksi. Runsaasti alkoholia käyttäneistä tytöistä oli yhdynnän kokenut 63 % ja pojista 35 %. Vastaavat luvut olivat raittiilla tytöillä vain kolme prosenttia ja pojilla viisi prosenttia. (Liitteet 13 ja 14)

Yhdeksännellä luokalla erot alkoholin käytössä olivat suuret seksuaalisesti kokeneiden ja kokemattomien välillä. Seksuaalisesti kokeneet nuoret joivat kokemattomia enemmän. Yhdynnän kokeneista tytöistä ja pojista noin puolet käytti runsaasti alkoholia. Yhdynnän kokeneista tytöistä oli raittiita vain yksi prosentti ja pojista kolme prosenttia. (Kuviot 19 ja 20)

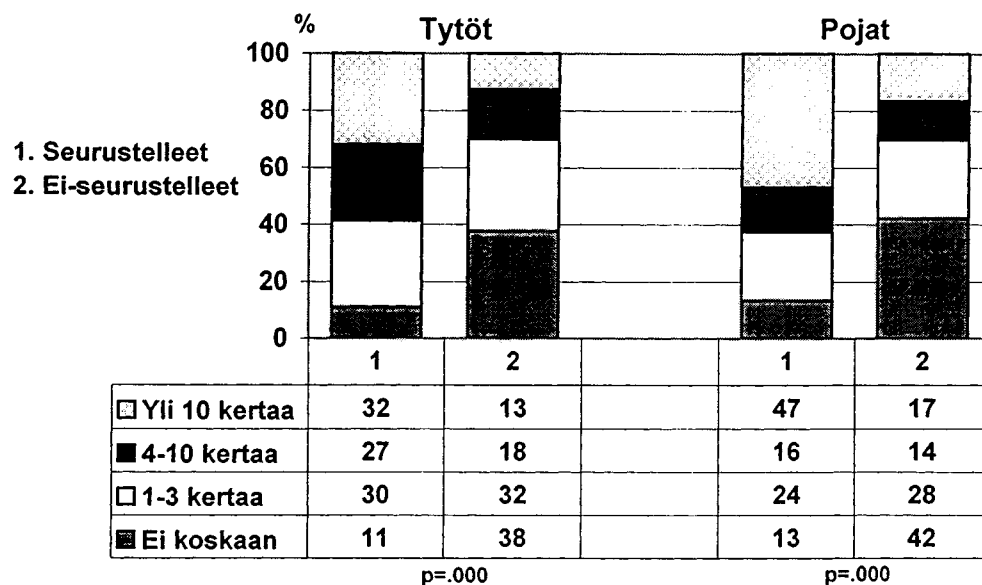
Kuvio 19. Seksuaalikokemusten yhteys runsaaseen alkoholin käyttöön 9. luokkalaisilla tytöillä (%).

Kuvio 20. Seksuaalikokemusten yhteys runsaaseen alkoholin käyttöön 9. luokkalaisilla pojilla (%).

Seurustelukokemuksia omaavilla nuorilla oli enemmän humalakokemuksia kuin seurustelua kokemattomilla. Seitsemännen luokan seurustelevista pojista enemmän kuin neljä kertaa humalassa oli ollut neljännes. Seurustelemattomista vain noin kuudella prosentilla oli vastaavasti yhtä monia humalakokemuksia. Tyttöillä seurustelleiden ja seurustelemattomien humalakokemusten eroavuudet olivat poikia selkeämmät. Tytöistä jopa yli kolmasosalla seurustelevista oli enemmän kuin neljä humalakokemusta. Seurustelemattomista tähän ylsi vain kuusi prosenttia. (Liite 15)

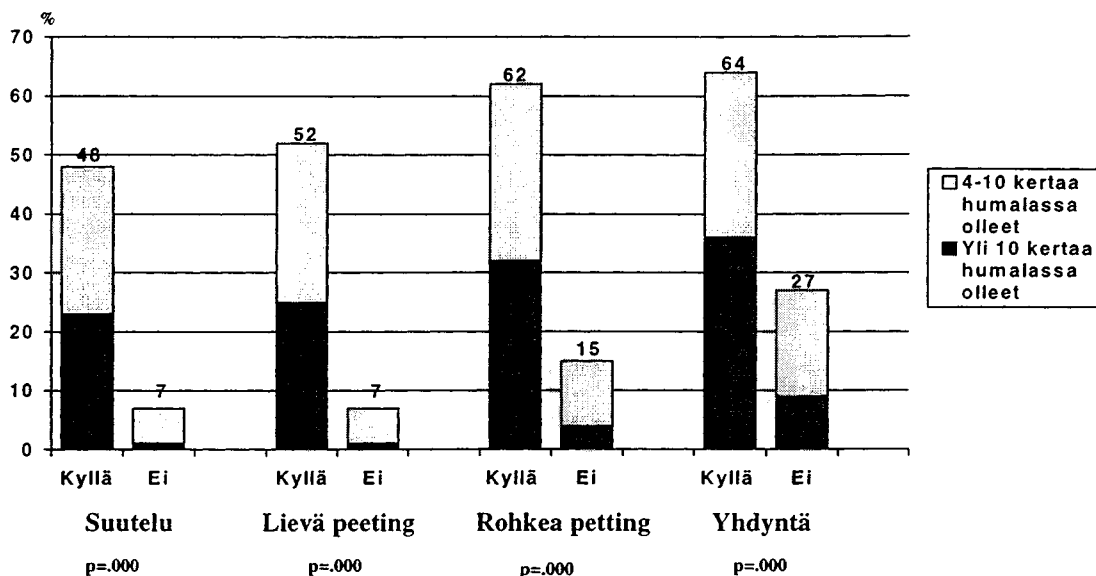
Yhdeksännellä luokalla sekä seurustelevilla tytöillä että pojilla oli noin kaksi kertaa enemmän kokemuksia yli neljä kertaa humalassa olostakin kuin niillä jotka eivät olleet seurustelleet. Täysin raittiiden nuorten ryhmässä taas oli noin kaksi kolmasosaa enemmän niitä, jotka eivät seurustelleet kuin seurustelevia. (Kuvio 21)

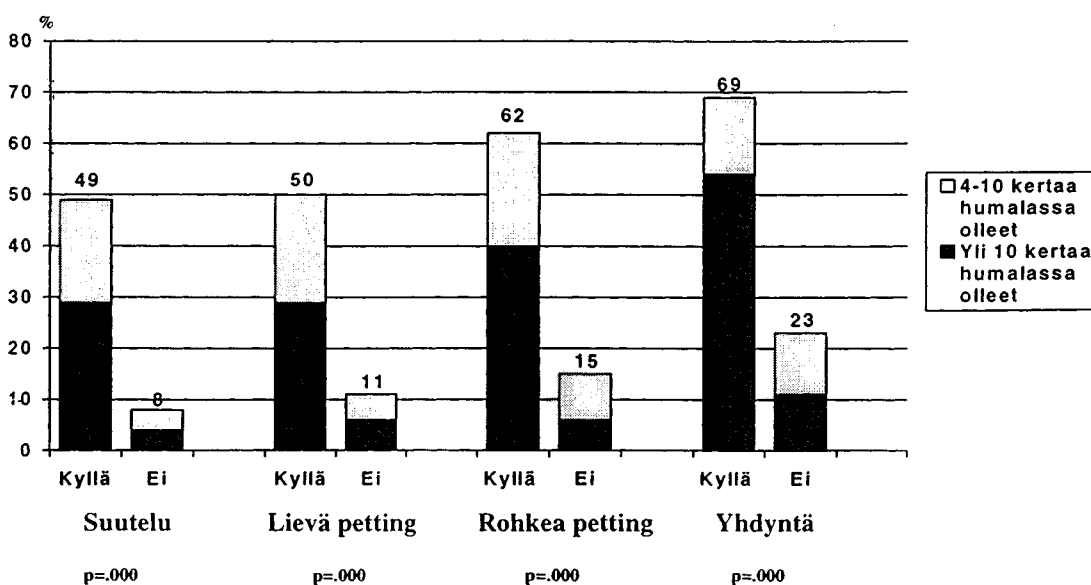
Kuvio 21. Seurustelun yhteys humalakokemuksiin 9. luokkalaisilla nuorilla (%).

Seksuaalitekemusten osalta jo suuteluasta aina yhdyntään asti löytyy vahva yhteys humalakokemusten useuteen jo seitsemännen luokan tytöillä ja pojilla. Mitä kokeneempi nuori oli seksuaalisesti sitä useammin hänellä oli humalakokemuksia. Erot selkeytyvät entisestään siirryttäessä intiimimpiin seksuaalisen kanssakäymisen muotoihin. Esimerkiksi yhdynnän kokeneista seitsemäsluokkalaisista oli enemmän kuin

neljä kertaa ollut humalassa tytöistä 57 % ja pojista 42 %. Yhdyntää kokemattomista yhtä monta humalaa oli kokenut vain noin neljä prosenttia sekä tytöistä että pojista (liitteet 16 ja 17). Yhdeksännellä luokalla sekä tytöillä että pojilla erot pienenevät, mutta voidaan havaita että yhä vieläkin enemmän seksuaalikokemuksia omaavilla on reilusti yli puolet enemmän myös useita humalakokemuksia. (Kuviot 22 ja 23)

Kuvio 22. Seksuaalikokemusten yhteys humalakokemuksiin 9. luokkalaisilla tytöillä (%).

Kuvio 23. Seksuaalikokemusten yhteys humalakokemuksiin 9. luokkalaisilla pojilla (%).

11. POHDINTA

11.1. Tutkimuksen luotettavuus

11.1.1. Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti

Validiteetti määritellään kyvyksi antaa tietoja siitä mitä haluttiin mitata. Tutkimuksen validiteetin tarkastelu voi tapahtua kahdella tavalla. Sisäistä validiteettia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota siihen miten luotettavasti ja oikein saadaan tietoa tutkittavista, jotka liittyvät otokseen. Ulkoisen validiteetin avulla taas tarkastellaan tutkimuksen yleistettävyyttä. Reliabiliteetti mittaa tutkimusmenetelmän kykyä antaa ei-sattumanvaraisia vastauksia. (Valkonen, 1981, 57, 77)

Tutkimuksen otosjoukon laajuus lisäsi tämän tutkimuksen luotettavuutta, koska tutkimuksessa käytettiin koko maan 13- ja 15-vuotiaita edustavaa ositettua satunnaisotantaa. Myös vastausprosentin suuruudesta voitiin päätellä, että aineiston keruun yhteydessä kato oli ollut pieni.

Nuorten seksuaalista maturaatiota ja riskikäyttäytymistä kartoitettiin strukturoidulla kyselylomakkeella. Suurempaan luotettavuuteen olisi voinut olla mahdollista päästä lisäämällä kysymyksiin vapaata vastaustilaa. Kuitenkin tässä tutkimuksessa mittari toimi hyvin ja antoi yleistettäviä tuloksia selkeiden yhteyksien löytämisen avulla sekä tavoittamalla suuren vastaajajoukon. Seksuaalisuus itsessään tutkimuskohteena voi kuitenkin aiheuttaa monimutkaisuutta tulkinnoissa, koska seksi monesti koetaan salattavaksi ja henkilökohtaiseksi asiaksi, jossa rehellinen vastaaminen ainakin nuorilla saattaa olla kyseenalaista esimerkiksi siten, että kokemuksia liioitellaan tai ne jätetään kertomatta.

Sekä seksuaalisuutta että tupakointia ja alkoholinkäyttöä mittaavat muuttujat olivat samoja, joita on käytetty jo aiemmissa WHO-Koululaistutkimuksissa. Vastausvaihtoehtokategorioiden selkeä jako toimi selkeyttä lisäävänä tekijänä. Kyselylomakkeen

muuttajat luokiteltiin edellisten vuosien tapaan ja niitä voidaan siten pitää luotettavina sekä sisäisesti että ulkoisesti. Valvottu vastaustilanne ja anonymiteettiperiaate varmasti edesauttoivat vastausten määrää ja rehellisyyttä.

11.2. Tulosten tarkastelua

Tutkimusten perusteella on voitu havaita, että nuorten biologinen maturaatio on yhteydessä muutoksiin, joita tässä kehitysvaiheessa tapahtuu sekä nuoren psyykkisessä, sosiaalisessa että seksuaalisessa käyttäytymisessä ja myös niihin liittyvässä oman itsensä hahmottamisessa. Murrosiässä tapahtuvalle kehitykselle voidaan löytää yhteisiä suuntaviivoja, mutta pohjimmiltaan murrosiässä tapahtuvat muutokset ja niiden kokeminen on yksilöllistä.

Sukupuolille ominaiset ulkoiset ja käyttäytymistä koskevat erot tulevat selkeämmin esille murrosiässä. Tyttöjen ja poikien seksuaalisen käyttäytymisen kehitys seuraa sosialisointia ja kulttuurin heille antamia arvoja, mutta viime aikoina varsinkin tytöt ovat murtautuneet ulos perinteisistä rooleistaan. Tytöt ovat omaksuneet seksuaalisuuden suhteen aktiivisemmän ja autonomisemmän roolin (Näre, 1992, 26-32). Tämä näkyy esimerkiksi seksuaalisten kokemusten hankkimisena.

11.2.1. Nuorten kypsyminen, seurustelu ja seksi

Nuorten seksuaalinen maturaatio on aikaistunut tasaisesti vuosikymmenten saatossa. 1990-luvulla tehdyissä tutkimuksissa (mm. WHO-Koululaistutkimukset ja Kouluterveysetutkimukset) ei ole kuitenkaan tapahtunut suuria muutoksia tyttöjen kuukautisten tai poikien siemensyöksyjen alkamisiän osalta. Sekä tytöt että pojat saavuttavat sukukypsyuden pääasiassa noin 13 ikävuoden seutuvilla. Tyttöjen kuukautisten alkamisen keski-ikä oli tässä tutkimuksessa 12 vuotta 11 kuukautta ja poikien siemensyöksyjen alkamisikä 13 vuotta 5 kuukautta. Tyttöjen kehitys tapahtui siis hieman poikia aikaisemmin, mutta erot näyttävät pienentyneen. (Vrt. Rimpelä, M.

1997, 2707 ja Pötsönen 1995, 20) Tyttöillä kuukautisten alkaminen on todennäköisesti selkeämpää muistaa ja sijoittaa ajallisesti kuin pojilla siemensyöksyjen alkaminen.

Suurella osalla nuorista seurustelu näyttäisi ajoittuvan vasta ylä-asteen jälkeiseen aikaan. Todennäköisesti tällöin nuoren henkinen kypsyminen on edennyt siten, että halu muodostaa ihmissuhde vastakkaiseen sukupuoleen kasvaa. Aikaisemmissa tutkimuksissa (vrt. Kosunen, 1993, 28) on kuitenkin raportoitu, että peruskoulun loppuessa seurustelusta on kokemusta noin 70 % tytöistä ja 50 % pojista. Tässä tutkimuksessa kysyttiin vaan seurusteliko vastaaja tutkimushetkellä.

Tyttöjen poikia yleisemmät seurustelukokemukset tulivat esille myös tässä tutkimuksessa. Aikaisemmin esimerkiksi Pötsönen (1995, 22) on saanut vastaavia tuloksia. Poikiin verrattu tyttöjen varhaisempi biologinen kypsyminen ohjaa tyttöjä ottamaan kontaktia vastakkaiseen sukupuoleen aikaisemmassa vaiheessa. Tyttöjen halua seurustella voi myös osaltaan ohjata Näreén (1992, 26-32) näkemys, jonka mukaan tyttöjen sosiaalisatitio rakentuu enemmän seurustelun ja seksuaalisuuden ympärille, jonka kautta ympäristö heidät määrittelee.

Monet nuoret kokevat ensimmäiset seksuaaliset kokemuksensa yläasteella. Kokemukset etenevät suutelusta hyväilyjen kautta yhdyntään. Tässä elämän vaiheessa tytöistä ja pojista runsaasti yli puolet kokee ensimmäiset suudelmansa. Tyttöjen kokeneisuus on yleisempää kuin pojilla. Tulokseen voi kuitenkin vaikuttaa esimerkiksi Hukkilan (1992, 54-68) tekemät havainnot, joiden mukaan tytöt ja pojat määrittelevät seksuaaliset kokemukset eri tavoin. Tytöt huomioivat kaiken suutelusta yhdyntään, mutta pojat saattavat kokea, että vain yhdyntä lasketaan seksuaaliseksi kokemukseksi. Verrattaessa vuosina 1996 ja 1998 toteutettuihin Kouluterveystutkimukseen Keski-Suomessa voidaan havaita, että yhdyntän kokeneiden osuudet ovat pysyneet samalla tasolla. Tässä tutkimuksessa yhdyntän kokeneita tyttöjä oli yhdeksännellä luokalla 29 % ja poikia vastaavasti 20 %. Vastaavat koko Suomea kuvaavat Kouluterveystutkimuksen luvut olivat molempina tutkimusvuosina tytöillä 30 % ja pojilla 23 %.

Maturaatioikä oli yhteydessä sekä nuorten seurusteluun että seksuaaliseen kokeneisuuteen (vrt. Käär, 1989, 2032 ja Pötsönen 1993,61). Mitä nuorempana tytön kuukautiset tai pojan siemensyöksyt olivat alkaneet sitä todennäköisemmin hänellä on kokemuksia seurustelusta ja seksuaalisuudesta ikätovereitaan enemmän jo yläasteella. Stattin ja Magnusson (1990, 10-11) mukaan yhdynnän kokeminen oli yhteydessä varhaiseen kypsyymiseen. Oman seksuaalisuuden kokemisen voimakkuus lisääntyi biologisen kypsyymisen myötä ja halu hankkia kokemuksia lisääntyi. Nuori voi myös rinnastaa seksuaalisuuden portaaksi aikuistumiseen. Seksuaalinen kypsyminen ja kokeneisuus voivat myös Kontulan (1991a, 45) mukaan helpottaa sosiaalisten suhteiden muodostamista ja vahvistaa uskoa omaan itseän.

11.2.2. Nuorten tupakointi, kypsyminen, seurustelu ja seksi

Nuorten tupakointi on lisääntynyt tasaisesti nuorten ja varsinkin tyttöjen keskuudessa. Tämän tutkimuksen mukaan tytöt polttavat päivittäin, viikottain ja satunnaisesti hieman poikia enemmän yläasteella. Tytöistä ja pojista tupakoi päivittäin noin neljännes. Samankaltaisiin lukuihin oli päädytty aikaisemmin muun muassa Nuorten terveystapatutkimuksessa (Rimpelä A. ym., 1997, 19) Tyttöjen ja poikien poltettujen savukemäärien vertailu olisi ollut myös mielenkiintoista tutkia tässä yhteydessä, koska poikien polttamat savukemäärät ovat aikaisemmin olleet tyttöjä suuremmat (Kannas ym., 1997, 23). Viikottain tytöistä tupakoi yhdeksän ja pojista kuusi prosenttia. Pojista löytyi enemmän myös kokonaan savuttomia kuin tytöistä.

Tyttöjen tupakoinnin lisääntymistä on pyritty selittävään monin tavoin. Suosituin lienee naisten ”miehistyminen” yhteiskunnassa. Poikien tupakoinnin vähenemiseen taas vaikuttaisi miessukupuolen ”naisistuminen”. Myös rahankäytön vaikutuksia tupakointiin on tutkittu. Tulevaisuudenkuvana voidaan kuitenkin miettiä myös erilaisten sosiaali- ja koulutusryhmien erottelevaa vaikutusta tupakointiin, koska tupakoinnin on havaittu kasaantuvan juuri alempiin sosiaaliluokkiin (Rahkonen, 1993, 39-40).

Nuoren varhainen seksuaalinen kehitys näyttäisi tukevan vahvasti tupakointia. Tyttöillä yhteys oli poikia selkeämpi. Franzkowiakin (1987, 56) mukaan tupakointi voi antaa nuorelle tunteen riippumattomuudesta ja toimia myös seksuaalisen kypsyymisen symbolina. Nuorella on myös voimakas halu samaistua toveripiiriinsä ja sen toimintatapoihin. Kuten aikaisemmin on todettu seksuaalisesti kehittyneemmät nuoret hakeutuvat toistensa seuraan. Tällöin tupakointi ja varhainen seksuaalinen kypsyminen sekä ystäväpiiri voivat toimia ikään kuin ”altistavana kehänä” nuoren ympärillä. Tämä voisi osaltaan selittää myös tyttöjen vahvempaa yhteyttä, koska toveripiiri oli tytöillä poikia pysyvämpi ja tiiviimpi, joten vaikutuksille altistuminen tapahtuu herkemmin.

Tupakoinnin on siis usein nähty liittyvän juuri sosiaalisuuteen. Tässä tutkimuksessa niiden yhdeksäsluokkalaisten nuorten, jotka seurustelivat ja olivat seksuaalisesti kokeneempia havaittiin tupakoivan muita useammin. Seurustelun ja tupakoinnin osalta tytöt ja pojat vastasivat toisiaan. Seksuaalisten kokemusten ja tupakoinnin yhteys tytöillä oli poikia voimakkaampi. Seurustelu ja sen myötä lisääntyvä seksuaalinen kokeneisuus voi edustaa nuorelle itsenäistymistä ja irtautumista kodista (Topo ym., 1987, 28).

11.2.3. Nuorten alkoholin käyttö, kypsyminen, seurustelu ja seksi

Nuorten alkoholin käytön lisääntyminen on viimeaikoina herättänyt keskustelua. Laadullisesti voitiin havaita nuorten suosivan alkoholia nauttiessaan mietoja alkoholijuomia varsinkin nuoremmalla iällä. Siiderin suosio tuntui kohoavan myös poikien keskuudessa. Iän lisääntyessä myös väkevämmät alkoholijuomat kasvattivat suosiotaan. Tyttöjen ja poikien mieltymykset olivat hyvin samankaltaisia. Tätä voitiin osaltaan pitää viittauksena eri sukupuolten erojen kapenemiseen. Myös nykynuorten juomatapojen eurooppalaistuminen, hintapolitiikka ja helpompi saatavuus voivat olla syinä mietojen alkoholijuomien suosioon nuoremmassa ikäryhmässä.

Toisaalta viime aikaisissa tutkimuksessa, kuten myös tässä tutkimuksessa on havaittu, että nuorten alkoholin määrällinen kulutus ja humalakäyttäytyminen lisääntyvät selvästi iän myötä siirryttäessä seitsemänneltä yhdeksännelle luokalle ja ovat myös lisääntyneet viime vuosien aikana (vrt. Rimpelä, A. ym. 1997, 42-43). Onko nykypäivän todellisuudesta tullut liian vaativaa ja kovaa, jolloin keinoja rentoutua ja ”heittää vapaalle” haetaan alkoholin ja humaltumisen kautta? Nuori on peruskouluiässä herkässä elämänvaiheessa, jolloin tapahtuu suuria muutoksia sekä fyysisessä että psyykkisessä kehityksessä. Oma epävarmuus voidaan kanavoida riskikäyttäytymiseksi.

Paljon on pohdittu vanhempien roolia ja esimerkin vaikuttavuutta nuorten juomiseen. Koska alkoholinkäyttö myös vanhemmissa ikäryhmissä ja etenkin naisilla on lisääntynyt voi sillä olla vaikutuksensa myös lasten asenteisiin alkoholia kohtaan. Lisäksi vanhempien lasten kanssa viettämä aika on vähentynyt, jolloin lasten vapaa-ajan kontrollointi on vaikeampaa. Nuori voi myös kokea, ettei hänestä välitetä ja purkaa pahaa oloaan riskikäyttäytymisen avulla.

Kuten tyttöjen tupakointi myös alkoholin käyttö on lisääntynyt ja saavuttanut miehisenä pidetyn juomakulttuurin piirteitä. Huomioitavaa on, että tässä tutkimuksessa tytöistä löytyi sekä seitsemännellä että yhdeksännellä luokalla vähemmän raittiita kuin pojista. Humalakokemuksia hankittiin selvästi enemmän yhdeksännellä luokalla jolloin tytöistä yli neljä humalakertaa on kokenut 37 prosenttia tytöistä ja 34 prosenttia pojista. Tähän voi olla osasyynä tyttöjen poikia aikaisempi kehitys, jonka ero on suurimmillaan yläastetta käyvillä nuorilla. Tyttöjen halu irtautua lapsuuden piiristä tapahtuu poikia aikaisemmin. Tyttöjen seurustelulla voi myös vaikuttaa alkoholikokemusten hankkimiseen, koska tyttöjen ensimmäiset seurustelut koetaan usein pari vuotta vanhempien poikien kanssa, joiden alkoholinkäyttö on jo runsaampaa.

Tupakoinnin lisäksi biologisen maturaation ajoittumisella on vaikutusta myös nuorten alkoholin käyttöön ja humalakokemuksiin. Sekä tytöistä että pojista aikaisemmin kuukautisensa tai siemensyöksynsä kokeneista kuuluu runsaasti alkoholia käyttävien ryhmään selvästi myöhemmin kypsyneitä nuoria suurempi osa (vrt. Irwin, 1993, 10).

Myös raittiiden ryhmässä jakautuma tukee yllämainittua tulosta. Tyttöjen ja poikien alkoholinkäyttö ei poikkea merkittävästi toisistaan.

Varhain kypsyneillä nuorilla on myös ikätovereitaan suurempi määrä humalassa olokertoja. Itsenäistymishalun lisäksi myös ympäristön paineet saattavat ohjata nuorta tupakoimaan tai käyttämään alkoholia. Varhain kypsyneillä nämä paineet saattavat olla muita suuremmat jo siitä syystä, että he alkavat ulkonaöltään muistuttaa aikuisia ja siksi ympäristö myös odottaa heidän käyttäytyvän sen mukaan.

Seurustelevat nuoret käyttävät seurustelemattomiin verrattuna puolet enemmän alkoholia. He ovat myös olleet kaksi kertaa useammin humalassa. Myös seksuaalinen kokeneisuus on yleisempää niiden nuorten keskuudessa, joilla on enemmän kokemuksia alkoholin käytöstä. Seitsemäs luokkalaisista yhdynnän kokeneista tytöistä 63 prosenttia ja pojista 35 prosenttia käytti runsaasti alkoholia. Kontulan (1991a, 101) tutkimusten mukaan alkoholin käyttö liittyy sosiaalisiin tilanteisiin, joissa seksuaalisuus on normaalia latautuneempaa ja siten sillä on selkeä yhteys seksuaaliseen kokeneisuuteen.

11.3. Nuorten muuttuva maailma

Nuorten tupakoinnin ja alkoholin käytön lisääntymisestä on puhuttu viimeaikoina yhä huolestuneemmalla äänensävyllä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarjota lisätietoa siitä millaiset taustatekijät saattavat altistaa nuoria riskikäyttäytymiseen. Biologisen maturaation yhteydet seurusteluun, seksuaaliseen kokeneisuuteen sekä tupakointiin ja alkoholin käyttöön tulivat selkeästi esille tässä tutkimuksessa.

Nuorten kehitys noudattaa hyvin erilaista aikataulua ja eroaa myös sukupuolten välillä. Tämän tutkimuksen perusteella tyttöjen biologinen kypsyminen ohjailee seurustelua, seksuaalista kokeneisuutta sekä riskikäyttäytymistä enemmän kuin pojilla. Aikaisin kypsyvät nuoret myös aloittavat kokemusten hankkimisen muita aikaisemmin ja siksi tulisikin paneutua terveyskasvatuksellisen informaation ajoituksen miettimiseen yksilöllisesti jo ennen yläasteelle siirtymistä. Nuorille voisi ajatella annettavan tietoa

biologisen kypsyyden mukaan ja näin välttää tietämättömyydestä johtuvaa tupakointia ja alkoholin käyttöä. Varhain kypsyneet nuoret todennäköisesti tarvitsisivat jo muita aikaisemmin keinoja toimia esimerkiksi tilanteissa, joissa kaveripiiri tarjoaa tupakkaa tai alkoholia.

Nyky-yhteiskunnassa tapahtuva kehitys pyrkii aikuistamaan lapset entistä varhaisemmin. Lapsuusvaihe on selkeästi lyhentynyt. Nuorten käytökseen ja kohteluun liittyy yhä enemmän aikuismaisia piirteitä. Tähän vaikuttaa suurelta osin juuri biologisen kypsymisen varhaistuminen. Kronologiselta iältään 13-vuotias voi vaikuttaa ulkonäöltään ja fyysisiltä ominaisuuksiltaan kovin aikuismaiselta. Kuitenkin tulisi muistaa, että henkinen kehitys on harvoin vielä aikuiseen verrattavissa. Ympäristö ei kuitenkaan tunnu riittävästi huomioivan tätä seikkaa vaan kohdistaa nuoreen odotuksia, joita hänen on vaikea täyttää. Nämä odotukset täyttääkseen nuori voi pyrkiä käyttäytymään aikuismaisesti ja purkamaan turhautumistaan esimerkiksi riskikäyttäytymisen avulla.

Miksi nykynuoret sitten janoavat kokemuksiä? Johtaako entisestään paisunut median ja sitä kautta informaation ja ärsykkeiden tulva lisääntyvään haluun elää ”täysillä” ja kahmia kokemuksiä. Olemmeko me ympäristömme seurauksena pakotettuja kokemaan? Vai onko kokemusten hankinta vain harjoittelua aikuisten maailmaan siirtymistä varten?

Tutkimalla nuorten kehitystä ja elämäntapoja saamme arvokasta tietoa nuorten käyttäytymisestä terveyskasvatukseen käyttöön. Tämän tiedon avulla voimme ymmärtää paremmin nuorten tarpeita ja vastata niihin. Nuoret tarvitsevat erilaista tukea murrosiän eri kehitysvaiheissa. Tämä asettaa haasteita terveyden edistämiseen pyrkivälle työlle. Nuorten terveyskasvatuksen tavoitteena on edistää kokonaisvaltaisesti yksilön tai ryhmän hyvinvointia. Siten nuorten käyttäytymismuodot ja varsinkin terveydellisiin riskeihin johtavan käyttäytymisen tunnistaminen jo varhaisessa vaiheessa on tärkeää.

LÄHTEET

Ahlström, S., Rimpelä, M., Rimpelä, A., Pohjanpää, K. ja Siivola, M. 1994. Nuoret alkoholin käyttäjinä. Seurantatiedot 1977-1993. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusraportti n:o 187, Helsinki.

Bengtsson, A. ja Ekendahl, M. 1992. Lapsen ja nuoren fyysinen kehitys. Kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu.

Billy, J.O.G ja Urdy, J.R. 1985. The Influence of Male and Female Best Friends on Adolescent Sexual Behavior. *Adolescence* 20:21-32.

De Gaston, J., Weed, S. ja Jensen, L. 1996. Understanding gender differences in adolescent sexuality, s. 217-231. *Adolescence*, Vol. 31, No.121.

Grant ja Demetriou. 1988. Adolescent Sexuality. *The Pediatric Clinics of Northern America*, 35:1271-1289.

Greenberg, J.S., Bruess, C.E., Mullen, K.E. ja Sands, D.W. 1989. Sexuality, insights and issues. Vm. C. Brown Publishers, Dubuque.

Franzkowiak, P. 1987. Risk-taking and adolescent development. The functions of smoking and alcohol consumption in adolescence and its consequences for prevention. *Health Promotion* Vol. 2, No. 1:51-61.

Haavio-Mannila, E. ja Kontula, O. 1995. Matkalla intohimoon. WSOY:n graafiset laitokset, Juva.

Hibell, B., Andersson, B., Bjarnason, T., Kokkevi, A., Morgan, M. ja Narusk, A. 1997. The 1995 ESPAD report. Alcohol and other drugs use among students in 26 European countries. Stockholm. The Swedish Council for Alcohol and Other Drug Use.

Holopainen, P. 1990. Terveyskasvatuksen opas. Koulujen kasvatus- ja opetuskäyttöön. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Hukkila, K. 1992. Seksi ja se oikea. Teoksessa Näre, S. ja Lähteenmaa, J. (toim). Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Tammer-Paino Oy, Tampere. (s. 56-68).

Irwin, C.E.Jr. 1993. Adolescent and Risk Taking: How Are They Related? Teoksessa Bell, N. J ja Bell, R. W. (toim.) Adolescent Risk Taking. Saga Publications, Inc., USA. (s. 7-28).

Irwin, C. E. Jr., Millstein ja Turner. 1989. Pubertal timing and adolescent risk-taking: Are they correlated. Pediatric Reseach 25, 8A.

Kannas, L., Harju-Kivinen, R. ja Tynjälä, J. 1997. Suomalaiset nuoret tupakoivat yleisemmin kuin muualla Euroopassa. Teoksessa Suomalainen strategia nuorten terveyden ja tupakoimattomuuden edistämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1997:10.

Kannas, L. ja Kontula, O. 1993. Tupakka, alkoholi ja huumeet koululaisen arjessa. Eripainos. Tilastokeskus, Koulutussarja1993:7.

Kontula, O. 1995. Suomalainen seksikulttuuri ja sukupuolielämä. Teoksessa Hovatta, O., Ojanlatva, A., Pelkonen, R. ja Salmimies, R. (toim.) Seksuaalisuus. Kustannus Oy Duodecim, Helsinki. (s.77-99).

Kontula, O. 1993. Sukupuolielämän aloittaminen. Teoksessa Kontula, O. ja Haavio-Mannila, E. (toim.) Suomalainen seksi. Tietoa suomalaisten sukupuolielämän muutoksista. WSOY:n graafiset laitokset, Juva.

Kontula, O. 1991a. Sukupuolielämän aloittamisen yhteiskunnallisista ehdoista. Sosiaali- ja terveyshallitus. Tutkimukset 14/1991. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Kontula, O. (toim.) 1991b. Seksistä - kuinka puhua nuorille. Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset, Helsinki.

Kontula, O. ja Meriläinen, J. 1988. Nuorten kypsyminen seurusteluun ja seksuaalisuuteen. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Terveyskasvatus. Sarja tutkimukset 9/1988. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Kosunen, E. 1993. Teini-ikäisten raskaudet ja ehkäisy. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 99. Gummerrus kirjapaino, Jyväskylä.

Käär, M-L. 1989. Pojan puberteetti. Suomen lääkirilehti 44:2032-2036.

Lehmuskoski, S. 1990. Ainutlaatuinen seksuaalisuus. Teoksessa Lahti, P., Lehmuskoski, S. ja Salmi, T. Nainen nelissäkymmenissä. WSOY, Juva. (s. 119-123).

Lehtinen, M. 1989. Seksuaalisuudesta eri ikäkausina. Teoksessa Kontula, O. ja Miettinen, M. (toim.) Seksologian perusteita. Sexpo ry:n julkaisuja. Valtion painatuskeskus, Helsinki. (s. 68-75).

Liinamo, A., Koskinen, M., Rimpelä, M., Kosunen, E. ja Jokela, J. 1998. Kouluterveys 1996 ja 1998 Keski-Suomessa: Seksuaaliopetus ja seurustelukokemukset. Kouluterveys 2002-ohjelma. Stakes sekä Jyväskylän ja Tampereen yliopistojen terveystieteiden laitokset.

Mäenpää, J. ja Siimes, M-A. 1995. Lasten ja nuorten seksuaalisuus. Teoksessa Hovatta, O., Ojanlatva, A., Pelkonen, R. ja Salmimies, R. (toim.) Seksuaalisuus. Kustannus Oy Duodecim, Helsinki. (s. 55-68).

Mäenpää, J. 1987. Viivästynyt puberteetti. Suomen lääkäri-lehti 42:3231-3235.

Niemi, M. 1995. Seksuaalisuuden biologinen perusta. Teoksessa Hovatta, O., Ojanlatva, A., Pelkonen, R. ja Salmimies, R. (toim.) Seksuaalisuus. Kustannus Oy Duodecim, Helsinki. (s.17-45).

Niemi, M. ja Sartti, R. 1974. Sukupuolielimistö. Teoksessa Hytönen, Y., Raitasalo, A. ja Tähtinen, J. (toim.) Seksologia. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. (s.11-31).

Näre, S. 1992. Liisa Älä! Älä! -maassa. Tyttöjen autonomian säätely. Teoksessa Näre, S. ja Lähteenmaa, J. (toim.) Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Papp, K. 1997. Knowledge of sexual issues, moral beliefs and sexual experiences among adolescents in Estonia and Finland. Stakes. Reports 82. Gummerrus Printing, Jyväskylä.

Parker, R.G, Herdt, G. ja Carballo, M. 1991. Sexual Culture, HIV Transmission and AIDS Research. The Journal of Sex Research, 28:77-98.

Plant, M. ja Plant, M. 1992. Risk-Takers: Alcohol, Drugs, Sex and Youth. Routledge, London.

Pylkkänen, K. 1984. Yksinäisyys murrosiässä. Teoksessa Achte, K. ja Kuusi, K. Yksinäisyys. Otava, Keuruu. (s.66-75).

Pötsönen, R. 1998. Naiseksi, mieheksi, tietoiseksi. Koululaisten seksuaalinen kokeneisuus, HIV/AIDS-tiedot, -asenteet ja tiedonlähteet. Julkaisunumero 59. Studies in sport, physical education and health. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä and ER-Paino Ky, Lievestuore.

Pötsönen, R. ja Välimaa, R. 1995. Seurustelua ja pelkää asiaa. 15-vuotiaitten nuorten ajatuksia teemoista: seurustelu, seksi, ehkäisy, tiedonlähteet ja perhesuunnittelupalvelut. Terveystieteen laitoksen julkaisusarja 1/95. Jyväskylän yliopisto.

Pötsönen, R. 1995. Nuorten biologinen kypsyminen ja seksuaalinen kokeneisuus koulun terveystieteiden haasteena. Teoksessa Kannas, L. (toim.) Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. Hakapaino, Helsinki. (s.15-29).

Pötsönen, R. 1993. Täydeksi naiseksi - aika mieheksi. Nuorten biologinen kypsyminen ja seksuaaliset kokemukset. Teoksessa Kannas, L. (toim.) Ihanan tukala seksuaalisuus. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 1993:4. Painatuskeskus, Helsinki. (s.41-68).

Pötsönen, R. 1992. Teiniseksiä heinäladosta porttikongiin. Tutkimus sosiaalisen taustan yhteydestä peruskoulun 7- ja 9- luokkalaisten fyysiseen ja seksuaaliseen maturaatioon, seurusteluun ja seksuaaliseen käyttäytymiseen. Terveystieteiden pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto, terveystieteen laitos.

Rahkonen, O. 1993. Terveystila ja terveystietäytyminen. Sukupuoli- ja sosiaaliluokkaerot nuorissa ikäryhmissä. Stakes. Tutkimuksia 36. Gummerrus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Rimpelä, A., Rimpelä, M., Vikat, A., Ahlström, S., Huhtala, H. ja Lintonen, S. 1997. Nuorten terveystapatutkimus: Tupakointi ja päihteet 1977-1997. Stakes. Aiheita 28/1997.

Rimpelä, M., Rimpelä, A., Vikat, A., Hermanson, E., Kaltiala-Heino, R., Kosunen, E. ja Savolainen, A. 1997. Miten nuorten terveys on muuttunut 20 vuoden kuluessa. Suomen Lääkärilehti 24/97 vsk 52: 2705-2712.

Rimpelä, M. ja Liinamo, A. 1996. Kouluterveys 1996. Tutkimus Keski-Suomesta. Keski-Suomen lääninhallitus, julkaisuja 1/1996.

Rimpelä, M., Rimpelä, A., Karvonen, S., Siivola, M., Rahkonen, O. ja Kontula, O. 1987. Nuorten terveystottumusten muutokset 1977-1987. Osaraportti I: Aika, ikä ja sukupuoli. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Terveyskasvatus. Sarja Tutkimukset 7/1987, Helsinki.

Rimpelä, A. ja Rimpelä, M. 1983. Biologinen kasvu ja kypsyminen. Teoksessa Nuorten terveystavat Suomessa. Nuorten terveystapatutkimus 1977-79. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Terveyskasvatus. Sarja Tutkimukset 4/1983. Kirjapaino R. K. Virtanen, Tampere. (s.23-37).

Smith, E.A., Urdy, R. ja Morris, N. 1985. Pubertal Development and Friends. A Biosocial Explanation of Adolescent Sexual Behavior. Journal of Health and Social Behavior, 26:359-367.

Stattin, H. ja Magnusson, D. 1990. Pubertal maturation in female development. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers, New Jersey, USA.

Steinberg, L. 1985. Adolescence. Published by Alfred A. Knopf Inc., USA.

Tirkkonen, J., Hukkila, K. ja Kontula, O. 1989. Tyttöjen ja poikien seksuaalikulttuurit. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Terveystiedon edistäminen. Sarja Tutkimukset 15/1989. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Topo, P., Kontula, O. ja Meriläinen, J. 1988. Nuorten tupakointikulttuuria jäljittämässä. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Sarja Tilastot ja selvitykset 8/1988. Helsinki.

Topo, P., Kontula, O. ja Meriläinen, J. 1987. Nuorten näkemyksiä toisesta sukupuolesta, seurustelusta ja seksuaalisuudesta. Kansanterveystieteen julkaisuja. Helsingin yliopisto M/100:1987. Kansanterveystieteenlaitos, Helsinki.

Valkonen, T. 1981. Haastattelu- ja kyselyaineiston analyysi sosiaalitutkimuksessa. Oy Gaudeamus Ab, Helsinki.

Viertola, H. 1996. Tupakka ja naisen terveys. Gummerrus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Vuori, J. 1988. Tyttöjen yhden illan jutut ja kaksinaismoraali. Nuorisotutkimus, 6:34-41.

LIITE 1. WHO-Koululaistutkimuksen kyselylomake niiltä osin kun kysymyksiä käytettiin tässä tutkielmassa.

1. Sukupuoli

- Poika Tyttö

2. Missä kuussa olet syntynyt?

- Tam Hel Maa Huh Tou Kesä Hei Elo Syys Loka Mar Jou

3. Minä vuonna olet syntynyt?

- 1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987

4. Millä luokalla olet?

5. luokalla 7. luokalla 9. luokalla

16. Kuinka usein tupakoit tällä hetkellä?

- Päivittäin
 Viikottain, mutta en päivittäin
 Harvemmin kuin kerran viikossa
 En polta tällä hetkellä

19. Miten usein juot nykyisin alkoholipitoisia juomia? (Yritä huomioida myös ne kerrat, kun joit hyvin pienen määrän alkoholia.) Merkitse yksi vaihtoehto jokaisen juomalaadun osalta.

	Päivittäin	Vähintään kerran viikossa	Vähintään kerran kuukaudessa	Harvemmin kuin kerran kuukaudessa	En käytä lainkaan
Keskiolutta tai IV-olutta	☐	☐	☐	☐	☐
Viiniä	☐	☐	☐	☐	☐
Muita mietoja alkoholijuomia (kuten siideri, long-drink -juomia jne.)	☐	☐	☐	☐	☐
Väkeviä alkoholijuomia (kuten koskenkorvaa, vodkaa, viskiä, likööriä jne.)	☐	☐	☐	☐	☐

20. Oletko koskaan juonut alkoholijuomia niin paljon, että olet ollut tosi humalassa?

- En koskaan
 Kyllä, kerran
 Kyllä, 2-3 kertaa
 Kyllä, 4-10 kertaa
 Kyllä, useammin kuin 10 kertaa

101. TYTÖLLE: Minkä ikäisenä sinulla oli ensimmäiset kuukautiset?

Ei ole vielä ollut

On ollut, alle 10- 10- 11- 12- 13- 14- 15- 16- vuotiaana

102. POJILLE: Minkä ikäisenä sinulla oli ensimmäinen siemensyöksy?

Ei ole vielä ollut

On ollut, alle 10- 10- 11- 12- 13- 14- 15- 16- vuotiaana

103. Oletko koskaan seurustellut vakituisesti?

Kyllä

En

104. Seurusteletko vakituisesti tällä hetkellä?

Kyllä

En

106. Oletko koskaan tehnyt seuraavia asioita pojan tai tytön kanssa?

	En	Kyllä
Halasit	☐	☐
Suutelit suulle	☐	☐
Hyväilit vaatteiden päältä	☐	☐
Hyväilit vaatteiden alta tai alastomana	☐	☐
Olit sukupuoliyhdyntässä	☐	☐

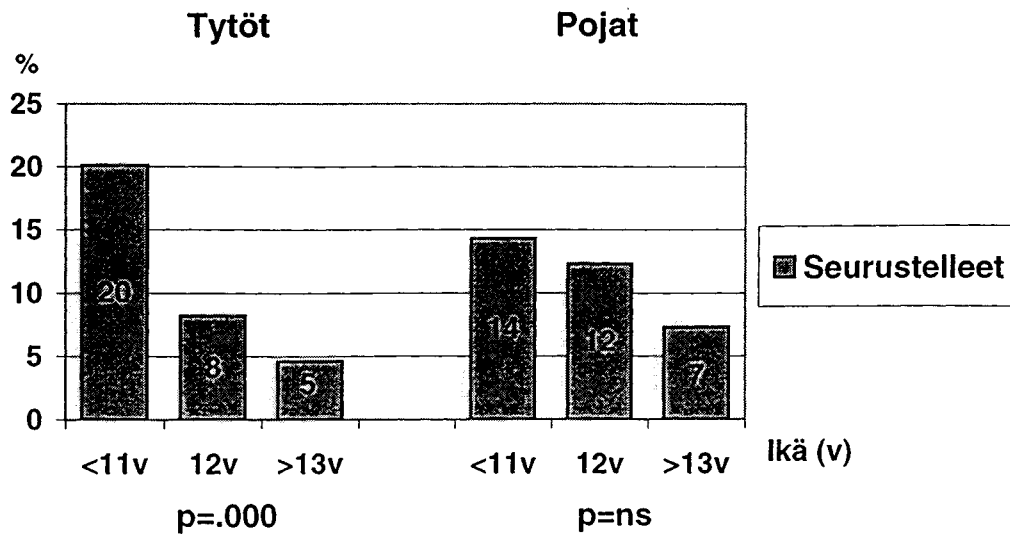
LIITE 2. Tyttöjen ja poikien seksuaalikokemusten yleisyys iän ja sukupuolen mukaan (%).

SEKSUAALI- KOKEMUKSET	TYTÖT			POJAT		
	7lk. %	9lk. %	p-arvo	7lk. %	9lk. %	p-arvo
Suutelu suulle	47.4	76.0	.000	49.3	65.3	.000
Hyväilyt vaatteiden päältä	33.0	67.0	.000	34.9	59.5	.000
Hyväilyt vaatteiden alta ja alastomana	13.9	50.5	.000	15.6	42.0	.000
Yhdyntä	5.2	29.0	.000	7.2	20.0	.000
(N)	(711-772)	(701-739)		(665-738)	(651-714)	

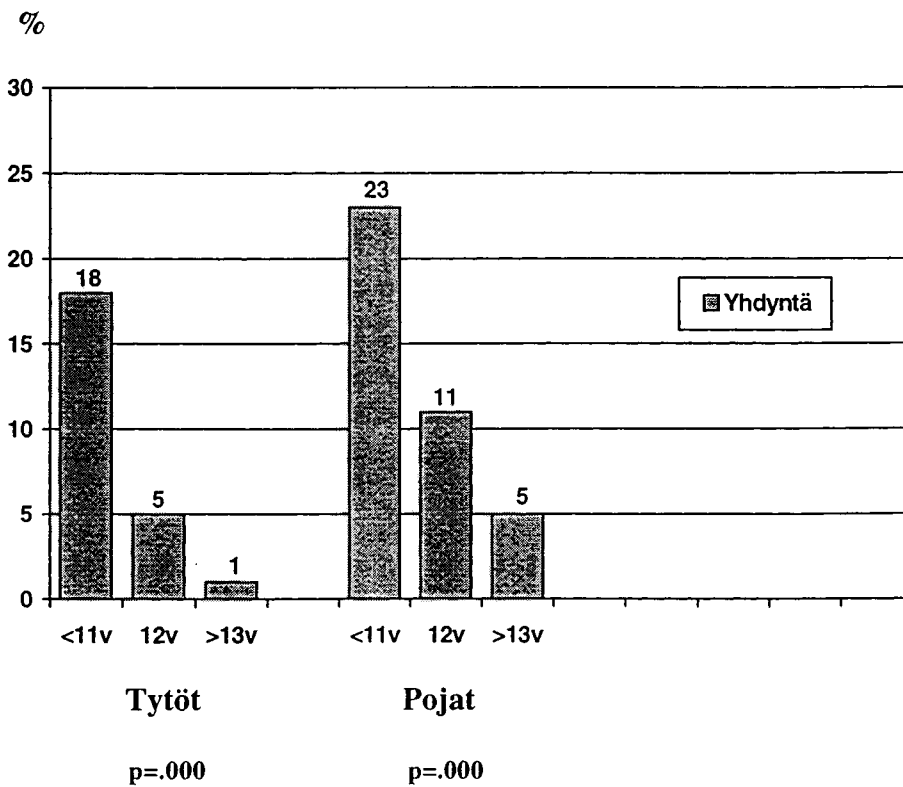
LIITE 3. Seksuaalikokemusten sukupuolten välisen erojen tilastolliset merkitsevyydet.

SEKSUAALIKOKEMUKSET	Sukupuolten väliset erot p=	
	7 LK.	9 LK.
Suutelu	NS	.000
Hyväilyt vaatteiden päältä	NS	.003
Hyväilyt vaatteiden alta ja alastomana	NS	.001
Yhdyntä	NS	.000

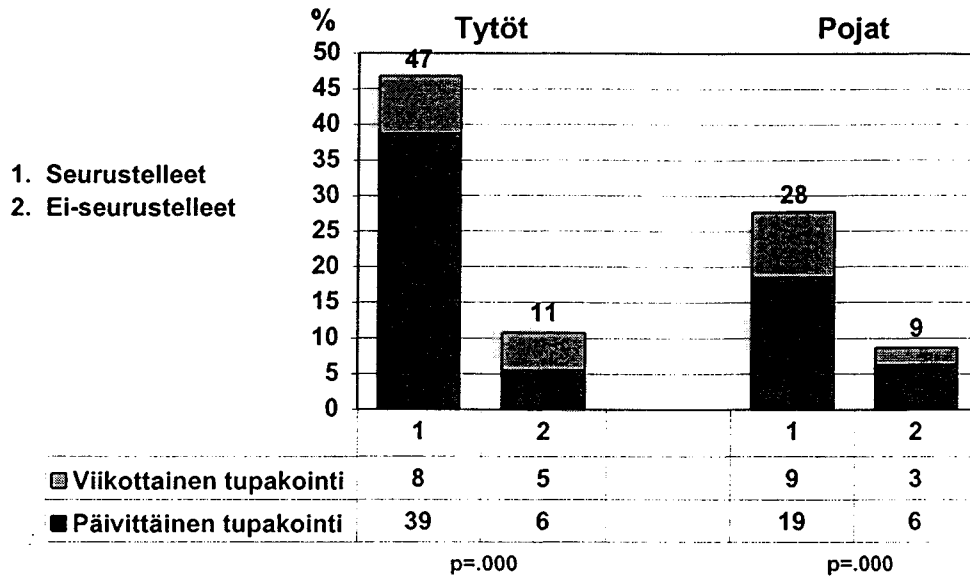
LIITE 4. Maturaatioiän yhteys seurusteluun 7.luokan tytöillä ja pojilla (%).

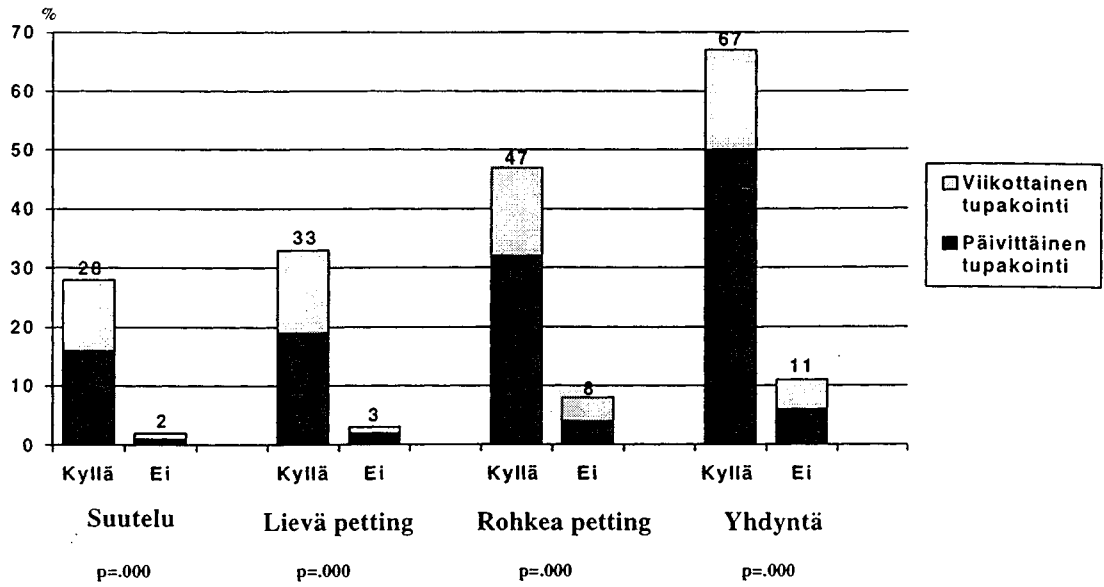
LIITE 5. Maturaation yhteys yhdyntäkokemuksiin 7.luokan tytöillä ja pojilla (%).

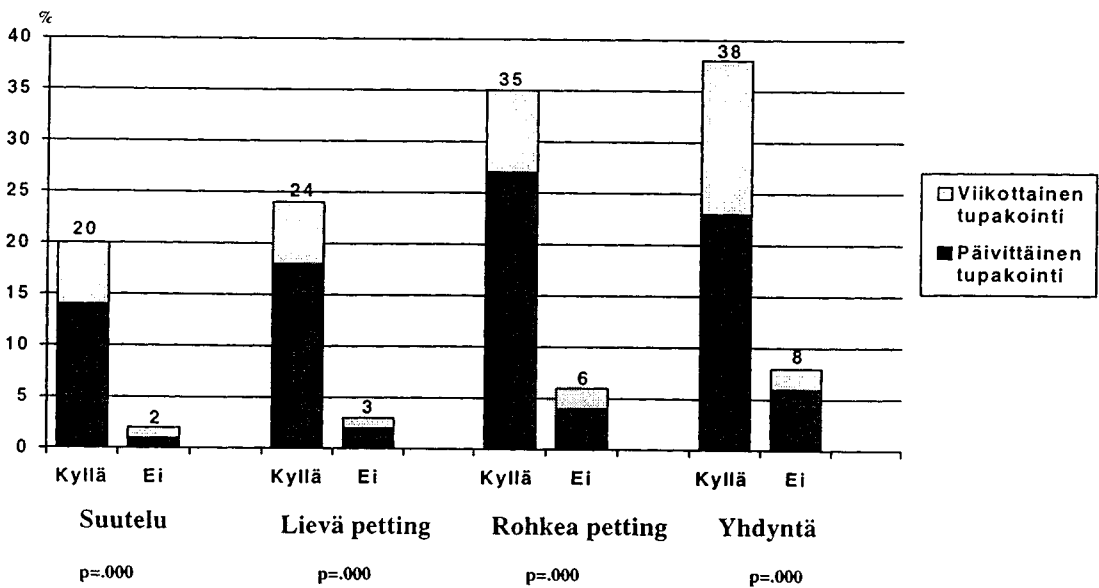
LIITE 6. Seurustelun yhteys päivittäiseen ja viikottaiseen tupakointiin 7.luokan nuorilla (%).

LIITE 7. Seksuaalikokemusten yhteys päivittäiseen ja viikottaiseen tupakointiin 7.luokan tytöillä (%).

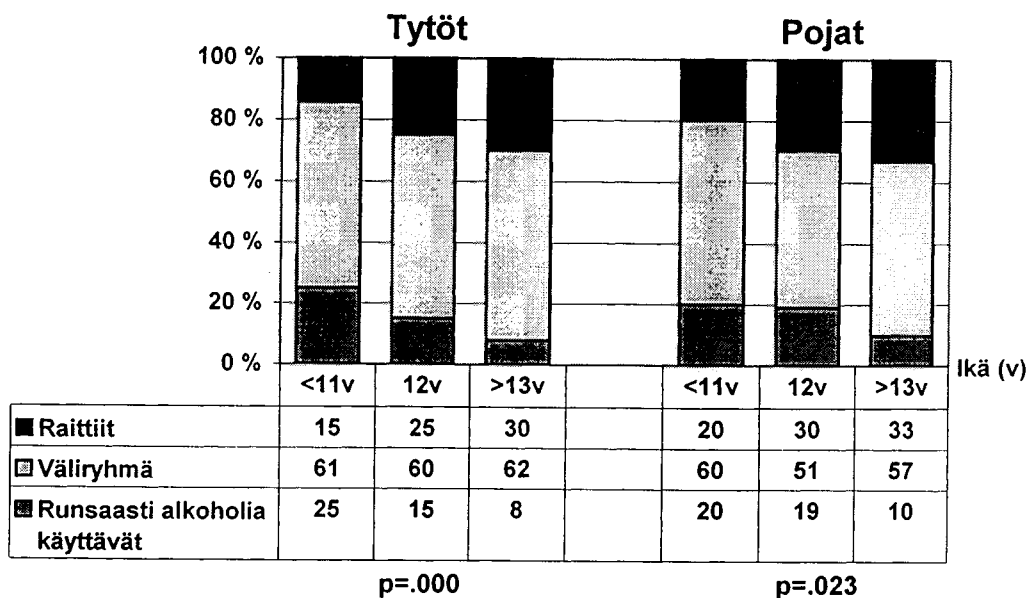
LIITE 8. Seksuaalikokemusten yhteys päivittäiseen ja viikottaiseen tupakointiin 7.luokan pojilla (%).

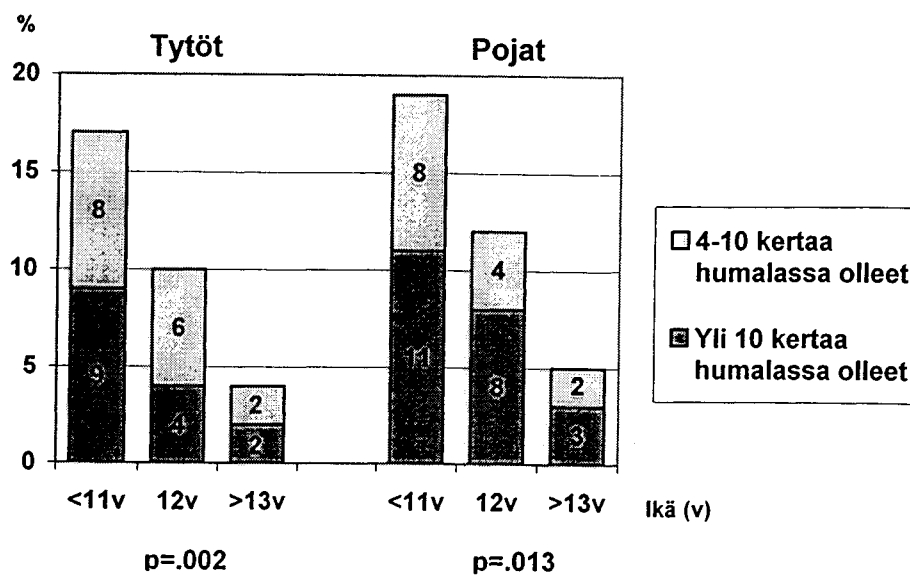
LIITE 9. Eri alkoholilajien käyttö 7.luokan nuorilla (%).

ALKOHOLILAJIEN KÄYTTÖ	7 LK. TYTÖT				7 LK. POJAT			
	Olut	Siideri	Viini	Väkevät	Olut	Siideri	Viini	Väkevät
Päivittäin	-	0.1	-	-	0.4	0.3	0.1	0.3
Viikottain	3.6	7.1	1.4	0.7	3.4	6.9	1.7	1.3
Kuukausittain	9.4	22.3	7.7	5.4	12	15.8	6.0	7.3
Harvoin	21.9	40.3	27.4	21.3	25.6	38.7	25.1	21.4
Ei käytä lainkaan	65.1	30.3	63.5	72.7	58.6	38.4	67.0	69.8
YHTEENSÄ	100	100	100	100	100	100	100	100
(N)	776	770	767	765	765	758	749	754

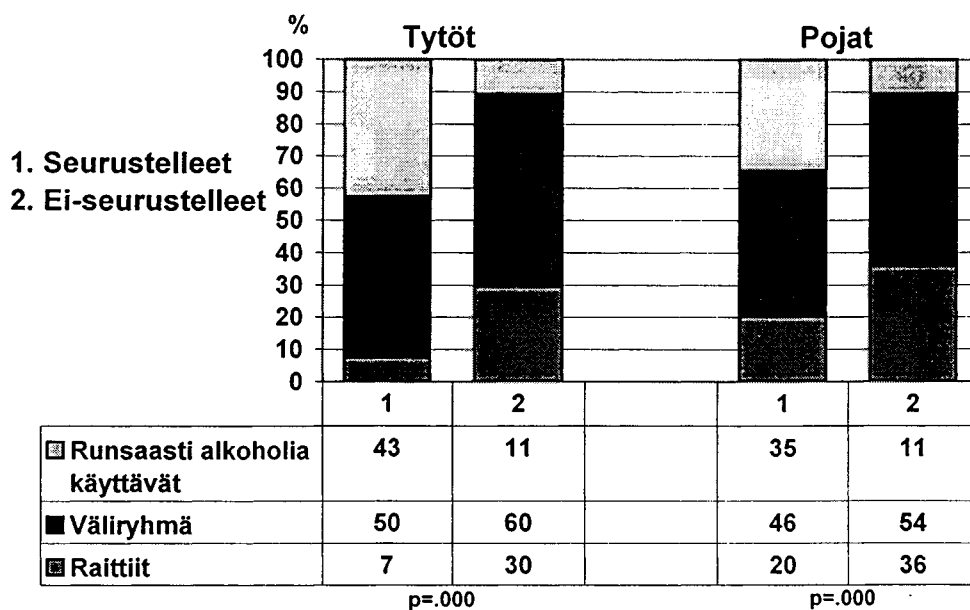
LIITE 10. Maturaation yhteys alkoholin kulutukseen 7.luokan nuorilla (%).

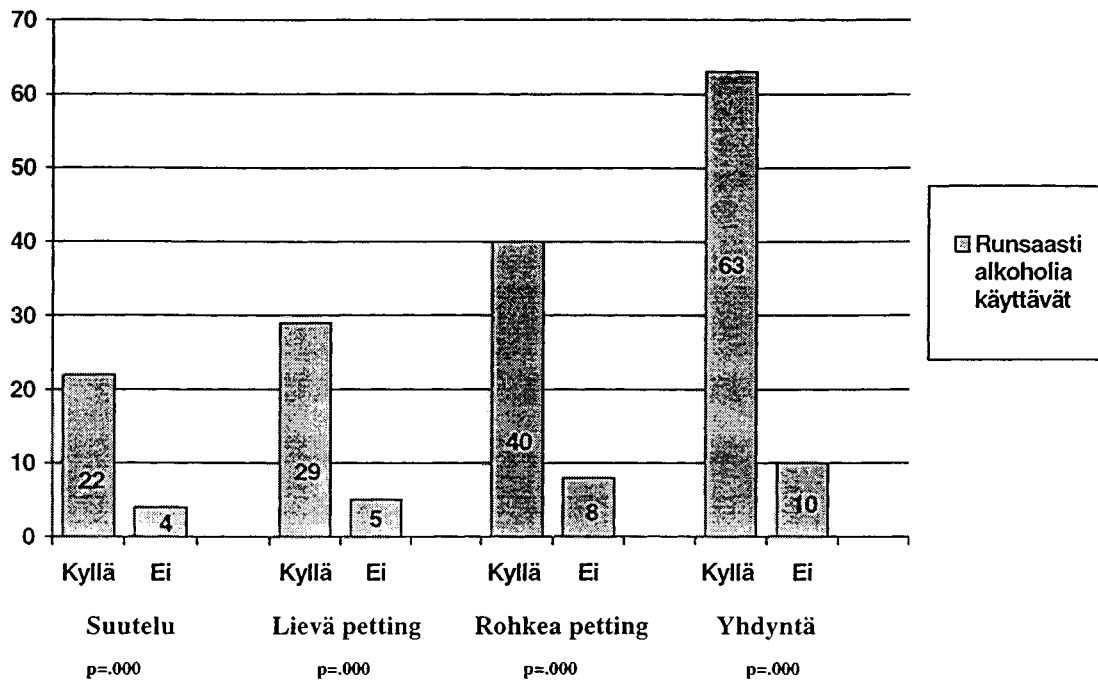
LIITE 11. Maturaation yhteys humalakokemuksiin 7.luokan nuorilla (%).

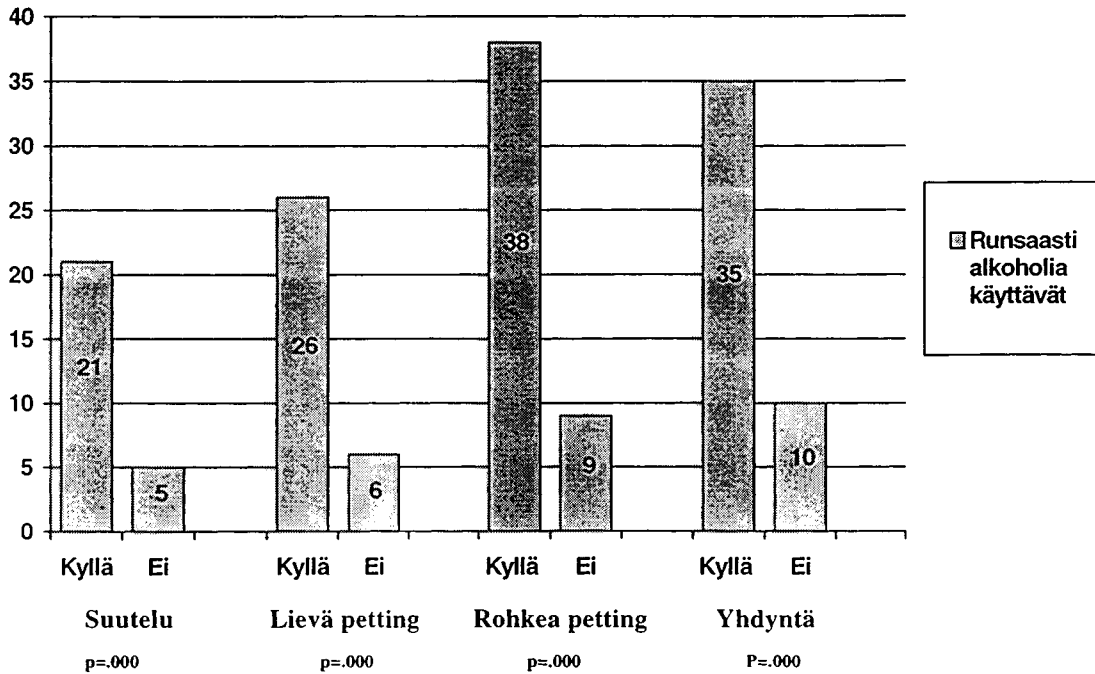
LIITE 12. Seurustelun yhteys alkoholin kulutukseen 7.luokan nuorilla (%).

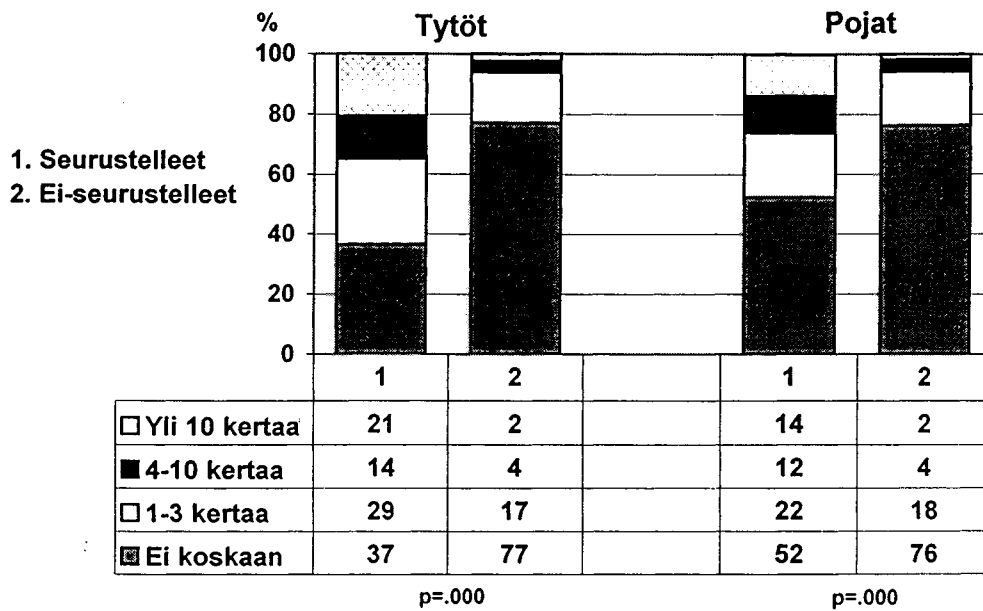
LIITE 13. Seksuaalikokemusten yhteys runsaaseen alkoholin käyttöön 7.luokan tytöillä (%).

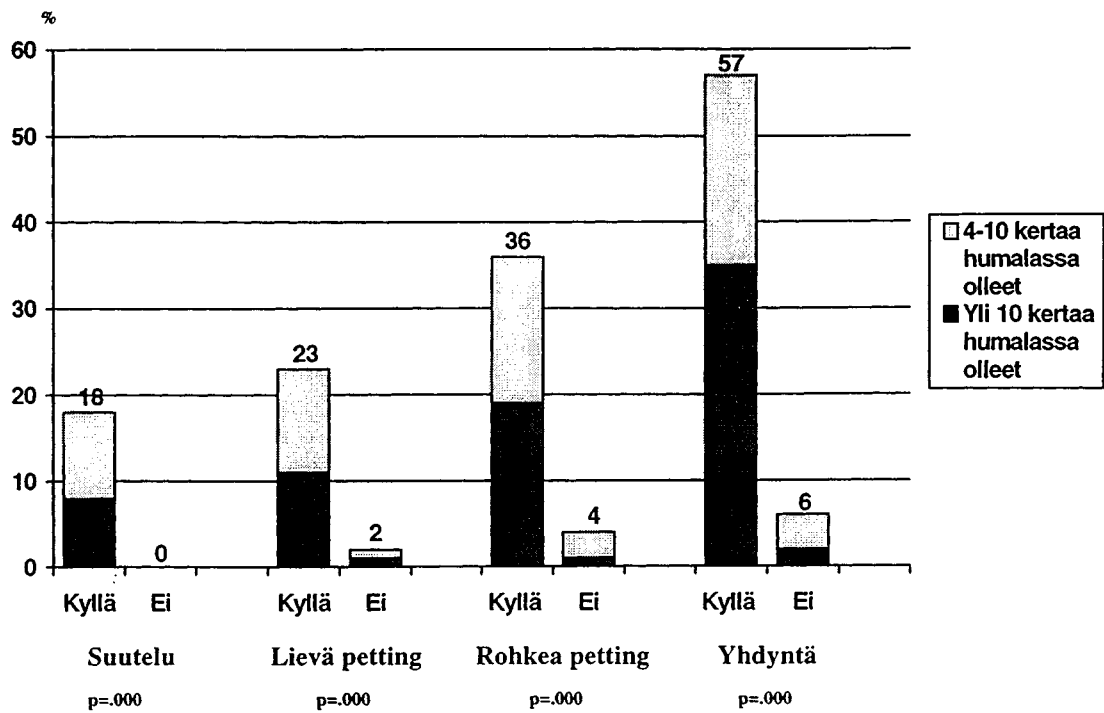
LIITE 14. Seksuaalikokemusten yhteys runsaaseen alkoholin käyttöön 7.luokan pojilla (%).

LIITE 15. Seurustelun yhteys humalakokemuksiin 7.luokan nuorilla (%).

LIITE 16. Seksuaalikokemusten yhteys humalakokemuksiin 7.luokan tytöillä (%).

LIITE 17. Seksuaalikokemusten yhteys humalakokemuksiin 7.luokan pojilla (%).

